

MARTIN KUČEK

Pripomínať a uchovávať v pamäti

V posledných augustových dňoch sme si na celom Slovensku, ako aj vo viacerých českých mestách pripomenuli pamätné dni začiatku SNP. Slávnostných zhromaždení, stretnutí, rôznych aktivít a kultúrnych programov sa zúčastnili tisíce ľudí, aj z mladšej generácie. Povstanie však nemalo len tento vojenský začiatok. Predchádzal mu nástup fašizmu v Nemecku, ale aj na Slovensku, rozbitie Československa, útek tisícov vojakov z vtedajšej armády do zahraničia, aby sa zúčastnili bojových stretnutí v Poľsku, vo Francúzsku, na Blízkom východe, v Anglicku, v Sovietskom zväze. A hoci po boku nemeckej armády bojovali aj dve slovenské divízie, stovky vojakov prechádzali frontové línie a postupne vytvárali partizánske jednotky, v Buzuluku sa tvorila armáda pod vedením generála Ludvíka Svobodu, ktorá sa od roku 1944 aktívne zúčastnila bojov za oslobodenie Československa.

Aktivita proti fašizmu a jeho domácim prisluhovačom zaznamenávame od roku 1939 s narastajúcim politickým odporom, vytváraním partizánskych skupín a početných brigád. Vznikali nielen na strednom Slovensku – ako sa snažia tvrdiť niektorí novodobí málo znalí mladší historici, boli na východnom i západnom a severnom Slovensku. Otvorené boje proti presile nemeckej armády a gardistom pokračovali úspešne i menej úspešne dva mesiace a v partizánskom odboji až do oslobodzovania obcí a miest. To všetko a mnohé iné aktivity ilegálneho odboja sme si v týchto dňoch pripomenuli a pripomíname. Aj niektorými akciami, ktoré najmä mladým ľuďom pripomenuli udalosti pred 69 rokmi.

Práve netradičné aktivity pritiahli pozornosť mladších ľudí. Zaujímali sa o osobné zážitky účastníkov Povstania, obdivovali ich vyznamenania, regionálne, slovenské, české i viaceré zahraničné televízne štáby približovali tieto podujatia širokej verejnosti. Práve tieto netradičné podujatia ocenil v Banskej Bystrici i predseda vlády SR Robert Fico.

Dni augusta až do mája budúceho roku sú pripomínaním si udalostí, ktoré mali bezprostredný vplyv na porážku fašizmu a začiatok nového života v slobodnom Československu, ktoré sa v povojnovom období zaradilo po boku víťazných národov. To sú historické a nezvratné fakty, ktoré by sme si mali nielen pripomínať, ale natrvalo uložiť do pamäti. Nielen do pamäti – v mnohých prípadoch i do srdca účastníkov Povstania – aj do historických análov obcí, miest, celého národa, aby sa stali trvalou a neoddeliteľnou súčasťou nášho života a našej národnej hrdosti. Musíme v týchto súvislostiach rozhodne odmietnuť rôzne pomýlené a tendenčne skreslené názory o „dobrom slovenskom štáte“, o puči evanjelikov proti katolíkom, ako to vyhlasuje jeden katolícky teológ, i o obmedzenom pôsobení odboja len na úzkom území stredného Slovenska, či len o partizánskom hnutí, pričom zaznávajú účasť armády, ktorá tvorila hlavnú vojenskú zložku protifašistického odboja. A tak si aj po tieto a nasledujúce dni a roky nielen pripomíname udalosti Povstania, oceňujeme ich a hlavne uchovajme ich v našej i historickej pamäti.

Ocenenie od prezidenta Rumunska

Prezident Rumunska Traian Basescu (vľavo) odovzdáva štátne vyznamenanie slovenskému vojnovému veteránovi Pavlovi Dobríkovi (vpravo) a uprostred prezident SR Ivan Gašparovič 28. augusta 2013 v Bratislave.

Foto: TASR, M. Baumann

Rumunský prezident Traian Basescu naštívil počas osláv SNP Slovensko. Počas stretnutia so slovenským prezidentom Ivanom Gašparovičom

udellil vyznamenania Vojenská statočnosť v dôstojníckej hodnosti s vojenským odznakom Jánovi Gubčovi a Pavlovi Dobríkovi.

Získali ho za osobný prínos na vojenských operáciách v Česko-Slovensku počas 2. svetovej vojny a za vynaloženie (Pokračovanie na str. 2)

SNP malo internacionálny charakter

Aj v Rimavskej Sobote si pripomenuli 69. výročie od vypuknutia SNP. Pietny akt na Námestí Mihályja Tompu pred pomníkom osloboditeľov organizoval Oblastný výbor SZPB.

„Kvapka krvi v hore blýska sa jak zory, ako hviezda lieta za žerava do zlata. Kvapka krvi svieta z javorovej hory, za slobodu vyliata, žiaľ, za cenu života,“ recitovala úvodnú básničku Erika

Juhászová, po nej pozdravil účastníkov pietneho aktu Štefan Baláž, podpredseda OV SZPB.

„SNP patrí medzi najvýraznejšie udalosti dejín slovenského národa,“ zdôraznil predseda OV SZPB Pavel Brndiar. „Vďaka tomu sme sa dostali na stranu víťazných národov,“ pokračoval. Musíme si pripomenúť udalosti SNP aj za to, aby sme nikdy na to nezabudli, a aby sme nedali šancu zlu, aby tá hrôza, čo sa odohrala v druhej svetovej vojne, sa nikdy nezopakovala. Brndiar upozornil najmä učiteľov a mladých ľudí, aby nezabudli na minulosť, lebo, žiaľ, čím ďalej, tým menej možno nájsť žijúcich účastníkov SNP, ale zväz pravidelne organizuje vedomostné súťaže pre mládež, v Čiernom Po-

toku akciu Kvapka krvi a v Gemersko-malohontskom múzeu je stála expozícia SNP, kde je podrobný prehľad SNP od vienedskej arbitráže až po vymenovanie gemerských účastníkov SNP.

„SNP je dôkazom toho, že len spolu môžeme dosiahnuť výsledky, ved' povstanie malo internacionálny charakter, vtedajších bojov sa zúčastnilo aj 8400 iných národností,“ povedal P. Brndiar, ktorý poďakoval aj národom vtedajšieho ZSSR, ale aj Veľkej Británie a Francúzku, že urobili všetko pre to, aby hitlerovský fašizmus utrpel konečnú porážku.

Kladdená venci sa zúčastnili zástupcovia samosprávy, štátnej správy, politických strán, občianskych združení, príslušníci armády i polície a verejnosť. Medzi nimi bol poslanec NR SR Michal Bagačka, župný poslanec Peter Mináč, viceprimátor Rimavskej Soboty Ladislav Rigó, prednosta mestského úradu Štefan Szántó a prednosta obvodného úradu Pavel Struhár.

Ján JUHÁSZ

Oslavy SNP v Rimavskej Sobote.

Foto: A. Gecse

Na zamyslenie:**Kto chce hýbať svetom, musí pohnúť najskôr sám sebou.**

SOKRATES

ISSN 03223-2018

9 770323 201002

19

Ocenenie od prezidenta Rumunska

(Dokončenie zo str. 1)

né úsilie v údržbe rumunských vojnových hrobov.

Pavel Dobřík nastúpil ako vojak SNP v priestore letisko Mokrad'. V SNP bojoval v priestoroch Biely Potok, Lužná, Partizánska Lupča, v okolí Banskej Bystrice ako strelec guľometu. Do slovenskej armády narukoval v roku 1942 do Trenčianskych Biskupíc, odkiaľ bol preložený s celou jednotkou do Liptovského Hrádku. Táto jednotka prevážala letecký materiál na letisko Sliač, kde sa neskôr mala presunúť. Počas pochodu na Sliač sa jednotka zastavila v Liptovskej Osade, kde dostali rozkaz vytvoriť dve čaty, ktoré mali zabrániť postupu nemeckých jednotiek od Ružomberka na Banskú Bystricu. Aktívne sa podieľal na oslobodzovaní obcí Poniky a Môlča a spolu s vojakmi Červenej armády a Rumunskej armády sa ako spojka zúčastnil oslobodzovacích bojov Banskej Bystrice. Po oslobodení Banskej Bystrice ako vojak pôsobil na letisku Sliač až do decembra 1945. Po

skončení vojny začal pracovať v Stredoslovenskej cementárni Banská Bystrica až do dôchodku.

Ján Gubčo pôsobil do roku 2012 ako predseda ZO SZPB vo Zvolene. Jeho ZO SZPB si zobrala patronát nad významným cintorínom a hrobmi padlých vojakov Rumunskej armády počas druhej svetovej vojny. Pravidelne každý rok sa členovia ZO SZPB stretnú na Rumunskom cintoríne, kde čistia cintorín a hroby padlých vojakov Rumunskej armády.

Už ako 15-ročný sa stretol počas druhej svetovej vojny s rumunskými vojakmi, ktorým nosil stravu. Jeho silné zážitky sa odzrkadlili aj v nasledujúcich rokoch a ako mladý začínajúci funkcionár Československej mládeže v rokoch 1948-49 navštívil bratskú Rumunskú republiku a snažil sa nadviazať družbu v meste Nadlak s rumunskými Slováckmi. Nakoľko v dnešnej dobe mestá a obce zápasia s finančnými zdrojmi, menovaný dokázal svojich členov iniciovať k aktivite na Rumunskom cintoríne, ako úctu našim osloboditeľom, a formou brigády na údržbe a čistení cintorína si pripomenuli hrôzy fašizmu. Cintorín Rumun-

Rumunský prezident odovzdal ocenenie aj Jánovi Gubčovi.

Foto: TASR, M. Baumann

skej armády z roka na rok navštevuje stále viac turistov, a to nielen domácich občanov, ale aj zahraničných, nakoľko cintorín na teritóriu mesta Zvolen patrí k najväčším na Slovensku.

Počas návštevy najvyššieho rumunského

predstaviteľa v SR ocenil aj prezident SR v Prezidentskom paláci vojnových veteránov Rumunska. Prezident SR Ivan Gašparovič udelil Rad bieleho dvojkríža II. triedy Marinovi Dragneovi a Victorovi Goantaovi.

Red

Členovia ZO SZPB Badín (zľava) Martin Hudoba, Ružena Hudobová, Ondrej Danko, Peter Majerský, Anna Majerská.

Foto: od

Na vrchu Ploská spí svoj večný sen

V sobotu 24. augusta sa konal jubilejný 30. ročník turistického pochodu na Ploskú, vrchol nachádzajúci sa vo Veľkej Fatre v nadmorskej výške 1532 m. Ako každoročne bola akcia organizovaná Klubom slovenských turistov v Necpaloch v zastúpení Emilom Ruščákom a Obecným úradom Necpaly v zastúpení Petrom Majkom.

Okolo 11.30 hod bolo na vrchole prítomných okolo 260 turistov. Tohto podujatia sa zúčastnili aj členovia ZO SZPB z Badína, okres Banská Bystrica, ktorí prišli od Vyšnej Revúcej ešte pred začatím slávnostného podujatia, aby upravili a obnovili hrob vojaka, badínskeho rodáka Ondreja Kissa. Program stretnutia sa začal slávnostnými príhovorami hore menovaných, ako aj predsedu ZO z Badína, a položili sa kytice kvetov k hrobu padlého vojaka. Potom nasledovala turistická tombola a odchod účastníkov do Necpál k posedeniu pri guláši.

Vo svojom príhovore k turistom

predseda ZO priblížil osobnosť Ondreja Kissa, ktorý narukoval do kasárni v Liptovskom Mikuláši a po vypuknutí SNP bol jeho priamym účastníkom. Po potlačení Povstania do hôr bol poverený zásobovaním partizánskych skupín nachádzajúcich sa vo Veľkej Fatre. 28. október 1944 sa mu stal osudným. Pri vynášaní potravín z obce Vyšná Revúca bol aj s kamarátom prepadnutý na vrchu Ploská nemeckou hliadkou a v nerovnom boji zastrelený. Zranenému kamarátovi sa podarilo uniknúť, 21-ročný Ondrej Kiss bol pochovaný až koncom jari 1945 občanmi z Vyšnej Revú-

cej, ktorí náhodne našli jeho telesné pozostatky. Telo bolo uložené do zeme za prítomnosti jeho dvoch sestier. Podrobnejšie sa táto udalosť popisuje v knihe „Badín a SNP v spomienkach“, ktorá bola prezentovaná v našom časopise Bojovník č.16/2013.

Svojou prítomnosťou na tomto podujatí si členovia ZO SZPB z Badína uctili pamiatku svojho rodáka, ktorý na vrchu Ploská spí svoj večný sen. Boli milo prekvapení počtom účastníkov, ktorí absolvovali náročný, takmer 3-hodinový výstup z konca Necpalskej doliny, aby položením kytice kvetov vzdali hold nášmu občanovi, ktorý položil život za slobodu svojej vlasti. *Česť jeho pamiatke!*

Ondrej DANKO, predseda ZO SZPB Badín
(Pre Bojovník bez nároku na honorár)

22. AUGUST

Izrael sa oficiálne dištancoval od kontroverzného výroku vládného predstaviteľa Dannyho Seamana, ktorý na sociálnej sieti Facebook komentoval zhodenie atómových bômb na japonské mestá Hirošima a Nagasaki počas 2. svetovej vojny. Seaman napísal, že mu je zle z pokryteckých spomienkových podujatí Japonska a svetového spoločenstva ohľadom obetí atómového útoku na Hirošimu a Nagasaki. Tieto udalosti boli podľa neho výsledkom japonskej agresie.

29. AUGUST

Židovská obec v nemeckom Düsseldorfe vyzvala na bojkot koncertu bývalého člena skupiny Pink Floyd Rogera Watersa za to, že pri svojej šou využíva veľké nafukovacie prasa, na ktorom je aj Dávidova hviezda. Predseda židovskej obce v Düsseldorfe vo svojom vyhlásení uviedol, že Waters je duševný podpaľač, ktorý sa počas svojich koncertných

vystúpení pohráva s antisemitickými a národno-socialistickými obrazmi.

2. SEPTEMBER

Dvojmetrovú sochu sovietskeho diktátora Josifa Stalina niekto pokreslil grafitmi ani nie deň po tom, ako ju postavili vo východogruzínskom meste Telavi. Na stene za sochou bol nápis Preč so Stalinom! Sochu Stalina postavili bez povolenia miestni obyvatelia, je teda možné ju odstrániť. Stalin, ktorý sa narodil v gruzínskom meste Gori, je vo svojej domovine kontroverznou postavou. V roku 2010 dal prozápadný prezident Michail Saakašvili strhnúť jeho šesťmetrovú sochu, ktorá stála na centrálnom námestí jeho rodiska od roku 1952.

Pred súd v nemeckom meste Hagen predstúpil 92-ročný bývalý člen nacistických jednotiek SS Siert Bruins z Westfalenu. V noci z 21. na 22. septembra 1944 sa zúčastnil na zastrelení holandského príslušníka odboja Alderta Klaasa Dijkemu. Zastrešiel ho údajne preto, že sa pokúsil utiecť. Lekári označili Bruinsa za schopného zúčastniť sa na procese. Bruins sa zúčastnil na okupácii

ského príslušníka odboja Alderta Klaasa Dijkemu. Zastrešiel ho údajne preto, že sa pokúsil utiecť. Lekári označili Bruinsa za schopného zúčastniť sa na procese. Bruins sa zúčastnil na okupácii

stalo sa VO SVETE
22. 8. – 6. 9. 2013

Holandska nacistami v roku 1941 ako dobrovoľník.

4. SEPTEMBER

Joachim Gauck si ako prvý nemecký prezident uctil pamiatku obetí masakry vo francúzskej dedinke Oradour-sur-Glane, kde nemeckí nacisti v júni roku 1944 vyzabíjali takmer všetko jej obyvateľstvo. Hitlerova armáda popravila asi 650 ľudí, prevažne deti a ženy. Nahnali ich do kostola, do ktorého pustili plyn a následne podpálili. Zvyšných

skoro 200 mužov zase nahnali do stodôl, kde ich postrieľali do nôh, poliali benzínom a zapálili. Masakru prežilo iba šesť ľudí. Vraždenie malo byť pomstou za akcie partizánov v regióne.

5. SEPTEMBER

Múzeum v poľskom meste Majdanek potvrdilo vrátenie väzenskej čapice, ktorú pred takmer 20 rokmi ukradli z jeho výstavy vecí patriacich väzňom v niekdajšom nacistickom koncentračnom tábore. Mužskú pokrývku hlavy s modro-bielymi pásikmi v júni objavil na aukčnom portáli eBay obchodník so starožitnosťami. Vyvolávací cena bola 1300 eur. Obchodník ihneď upozornil poľské ministerstvo kultúry a vláda sa obrátila na FBI. Čiapku nakoniec vrátil múzeu americký veľvyslanec vo Varšave.

6. SEPTEMBER

Rochus Misch, ktorý slúžil Hitlerovi ako oddaný telesný strážca počas takmer celej 2. svetovej voj-

ny a bol svedkom jeho posledných dní v berlínskom bunkri, zomrel vo veku 96 rokov. Misch bol celý život hrdý na roky, ktoré strávil s nacistickým vodcom. V rozhovore pre agentúru AP v roku 2005 ho označil za „úplne normálneho človeka“. Misch sa narodil v meste Alt Schalkowitz (dnes Stare Siolkowice v Poľsku) a veľmi skoro osirel. Ako 20-ročný vstúpil do SS, do oddelenia založeného na osobnú ochranu Hitlera.

Irán podľa ministra zahraničných vecí Mohammada Džaváda Zarífa odsudzuje židovský holokaust počas 2. svetovej vojny. Jeho vyhlásenie je v ostrom rozpore s výrokmí bývalého prezidenta Mahmúda Ahmadíneďáda, ktorý holokaust popieral. „Odsudzujeme masaker Židov nacistami, a tiež masaker Palestínčanov sionistami,“ povedal Zaríf. Pripomenul, že Irán má aj židovskú menšinu, ktorú v parlamente zastupuje jeden poslanec.

(ao)

I. Kamenec: Slovenský štát bol produktom nacistickej agresie

Slovenským národným povstaním (SNP) sa podľa historika Ivana Kamenca slovenskí občania jednoznačne distancovali od nacistického Nemecka a zároveň sa zaradili do širokého prúdu protinacistického odporu v Európe. „Slovenský štát by bol zanikol aj bez povstania, aj vojna by sa bola skončila úplne rovnako aj bez povstania. Ale SNP bolo výrazom snáh slovenských politických elít a veľkej časti obyvateľstva o odpútanie sa od režimu a štátu, ktorý bol satelitom nacistického Nemecka,“ zdôraznil v rozhovore Kamenec.

■ **Tento rok oslavujeme 69. výročie udalosti, ktorá sa nazýva Slovenské národné povstanie. Už takmer sedemdesiat rokov sa medzi historikmi a politikmi vedú spory o jej interpretáciu. Išlo skutočne o celonárodné povstanie?**

– Žiadna politická či vojenská udalosť nemá taký charakter, že sa s ňou stotožní stopercentne celý národ. Ale SNP vypuklo na území 20 000 štvorcových kilometrov, kde žili dve tretiny slovenského obyvateľstva. Povstanie nemožno posudzovať len podľa toho, že sa na ňom zúčastnilo 60 000 slovenských vojakov a 18 či 20 000 partizánov. Nebolo by možné bez podpory civilných obyvateľov. Kto by zásoboval armádu a partizánov? Tým povstanie dostáva celonárodný charakter. Druhá vec je, že SNP nebolo v Európe osamoteným výkrikom. Prvého augusta vypuklo povstanie vo Varšave, nasledovalo povstanie a oslobodenie Paríža, 23. augusta bol prevrat v Rumunsku, 29. augusta SNP na Slovensku a v septembri prevrat v Bulharsku. A dokonca aj pokus o prevrat v Maďarsku. Medzitým Fínsko vystúpilo z vojny. Tým SNP patrí do celoeurópskeho rezistenčného, protifašistického frontu.

■ **Bolo SNP aj protištátnym povstaním?**

– Niektorí exiloví historici a ich domáci epigóni tvrdia, že to bol puč a povstanie zničilo Slovenský štát. To je úplne falošné a historickými faktami nepodložené tvrdenie. Slovenský štát by bol zanikol aj bez povstania, aj vojna by sa bola skončila úplne rovnako aj bez povstania. Ale SNP bolo výrazom snáh slovenských politických elít a veľkej časti obyvateľstva o odpútanie sa od režimu a štátu, ktorý bol satelitom nacistického Nemecka.

Slovenský štát, nech už o ňom niektorí historici hovoria akokoľvek oslavne, bol v čase svojho vzniku vedľajším produktom nacistickej agresie voči Československu. Nevznikol ako prirodzený výsledok národnoemancipačného vývoja.

■ **Bol tento štát od začiatku svojou povahou rasistický?**

– Nie.

■ **Ako sa potom dostal do tejto polohy?**

– Slovenský štát bol satelitom nacistického Nemecka a každý satelit musí plniť agendu a úlohy mocnosti, ktorá ho vytvorila. To bolo zakódované už v ochrannej zmluve, ktorá bola podpísaná pár

dní po vytvorení štátu. Najprv bola parafovaná 18. marca 1939 a 23. marca bola podpísaná.

■ **Čo bolo obsahom zmluvy?**

– Slovenský štát sa jednoznačne zaväzoval zladovať svoju zahraničnú, hospodársku a vojenskú politiku s potrebami nacistického Nemecka. Z toho okrem iného vyplynulo, že sa Slovenský štát zaplietol do vojny najprv s Poľskom, potom Sovietskym zväzom a napokon aj západnými mocnosťami. Všetky štáty antihitlerovskej koalície si za jeden z vojnových cieľov vytýčili obnovenie Československa v predmníchovských hraniciach.

■ **Ako Hitler dospel k názoru, že by mal podporiť vznik slovenského štátu?**

– Nacistické Nemecko, alebo, ak to chceme personifikovať, Hitler, vôbec nevedel o Slovensku. Začal túto tému využívať až po Mníchove, keď sa dozvedel, že sú tu niektoré odstredivé sily, nie už za autonómiu, ale za vytvorenie samostatného štátu. Hitler v Mníchove sľúbil, že už nebude mať ďalšie požiadavky. Ale chcel rozbiť Československo. Využil tunajšie odstredivé sily, keď chcel dokázať, že Československo sa rozpadá zvnútra. Keď si zavolať Tisa 13. marca 1939 do Berlína, povedal, že obsadzuje české krajiny a Slovensko nech si robí, čo chce. Pravdepodobne ho obsadil Maďarsko a on proti tomu nebude namietat. Alebo si môžeme vybrať samostatný štát. To sa Tisovi nemusí vyčítať, že vtedy podľahol. Ide o to, ako to potom išlo ďalej.

■ **Ako sa politickému vedeniu Slovenského štátu, ktorý mal v ústave uvedené, že moc pochádza od Boha a jeho prezidentom bol kňaz, podarilo zladit' proklamovaný kresťanský charakter štátu s genocídou Židov?**

– To je schizofrénia totalitného režimu. Treba povedať, že aj tzv. riešenie židovskej otázky malo dve príčiny – jednak nacistický nátlak, ale aj potreby domáceho režimu, ktorý lákala možnosť získať majetok Židov. Pri tom sa využili tradičné protižidovské stereotypy. Náboženský, že Židia sú bohovrahovia, ekonomický, že majú príliš veľa hospodárskych pozícií. A posledný stereotyp bol nacionálny, teda že Židia sú neslováci a maďarizovali.

■ **Maďarizovali?**

– Došlo to dokonca tak ďalej, ešte za autonómie Slovenska

v novembri 1938, že vyhlásili, že za Viedenskú arbitráž sú zodpovední Židia, ktorí boli na strane Maďarov. Preto Slovensko stratilo južné územia. To je úplne absurdné. Viedenskú arbitráž robil Ribbentrop. Podľa tohto vysvetlenia teda Ribbentrop plnil požiadavky Židov... Druhá vec je, a to je tragické, že riešenie židovskej otázky prebiehalo v štáte, ktorý sa hlásil ku kresťanstvu. Bolo to postupné zbavovanie politic-

Historik Ivan Kamenec počas slávnostného vyhlásenia výsledkov súťaže Vedec roka 2012, ktoré sa uskutočnilo 14. mája 2013 v priestoroch Centra vedecko-technických informácií SR v Bratislave. Získal ocenenie v kategórii Uznávanie za celoživotné dielo. Foto: TASR, S. Puskás

kých, hospodárskych, sociálnych a neskôr aj základných ľudských práv. Napokon vyústilo do deportácií. Štáty vtedajšej antihitlerovskej koalície, ale aj neutrálne štáty vrátane Vatikánu, ktorý mal byť svojím spôsobom ideologickou oporou Slovenského štátu, to hodnotili ako zločiny proti ľudskosti. Často sa zabúda, že deportácie Židov zo Slovenska boli zo štátu, ktorý nebol obsadený nacistami. Nikde inde v Európe to tak neprebíhalo. Všade došlo k deportáciám až po okupácii. Vo Francúzsku, krajinách Beneluxu, Taliansku, Maďarsku... Na Slovensku sa vyst'ahovanie dvoch tretín Židov dialo vlastnými mocenskými a administratívnymi silami.

■ **Zaujímavé, že židovskú otázku u nás riešili reprezentanti slovenského národa, ktorý Nemci tiež nerátali medzi árijskú rasu...**

– Nacisti nepovažovali slovenské národy, a teda ani Slovákov, za árijskú rasu. Ešte vo februári roku 1943 vznikli dokumenty, aj tu v Bratislave, kde sa hovorilo o tom, ako bude so Slovákami zaobchádzané po druhej svetovej vojne. Po víťaznej druhej svetovej vojne. Vôbec sa nepočítalo so Slovenským štátom ani so slovenským národom. Je tam expressis verbis napísané, že Slováci, čo sú schopní asimilácie (to sa malo

■ **Spúšťacím momentom SNP bol vstup nemeckých vojsk na naše územie. Začalo sa predčasne?**

– Svojím spôsobom áno. V plánoch Povstania boli dve alternatívy. Jedna alternatíva bola tá, že keď sa Červená armáda priblíži k slovenským hraniciam, dve východoslovenské divízie jej otvoria cestu. Bol to trochu naivný plán. A nie dobre pripravený. Ale to bol optimálny variant povstania. Menej optimálny, náhradný plán bol, že povstanie sa začne, keď nemecké sily vkročia na Slovensko. Samozrejme, aj SNP malo svoje chyby z hľadiska vojenského aj politického. Nevedeli sa dohodnúť. Nie každý išiel do povstania s jasnými predstavami, či bojujeme len proti Nemcom, alebo aj proti režimu.

■ **Aké sú hranice interpretácie SNP z hľadiska historického výskumu?**

– Hodnotenie SNP nesporne súvisí aj s hodnotením Slovenského štátu. Ak niekto hovorí, že tento režim mal nejaké chybičky, ale bol tým najlepším vrátane jeho predstaviteľov, čo sa tu mohlo diať a SNP ich za to odsúdilo a zničilo, to je aj z hľadiska historiografického falšovanie faktov. Limity by mali byť tam, kde sa už ignorujú notoricky známe a historikmi, ale nie len historikmi potvrdené fakty. Vo Francúzsku bol Pétain nesporne veľkou osobnosťou prvej svetovej vojny, ale kolaboroval s nacistami a bol odsúdený. A z Tisa sa vytvorila martýrska postava. Ja ho nechcem demonizovať. Ale treba si urobiť hierarchiu priorit. Či je najdôležitejší štát, národ, pracujúci ľud, alebo občianske práva a demokracia.

■ **Miklósovi Horthymu doteraz v Maďarsku stavajú sochy...**

– Nacionalizmus v Maďarsku a niektoré vyhranené postoje sú ešte tvrdšie ako na Slovensku. Žiaľ, nachádzajú tam podporu vládnych elít. Podobne tam funguje legendarizácia Jánosa Esterházyho.

■ **Bude aj naďalej prebiehať boj názorov o interpretáciu významu SNP, alebo sa časom historici zhodnú?**

– Historici sa málokedy na niečom zhodnú, čo je úplne prirodzené. Neexistujú večné, trvalé pravdy. Povstanie sa bude ďalej skúmať, ako všetky historické osobnosti, udalosti, procesy. Aj o Veľkej Morave sa stále polemizuje. Dôležité je, že SNP patrí ako dôležitý článok do európskej protifašistickej rezistencie. Povstanie, to nebol len vplyv Sovietov, prišla sem aj vojenská misia z USA a Veľkej Británie. Prišli podporiť, že uznávajú politické dôsledky týchto udalostí. Povstanie sa prihlásilo k Československej republike. Ale to nebolo popretie slovenskej štátnosti, ale len tej formy, ktorá tu v tom čase existovala. Bol to návrat k demokracii aj z hľadiska režimu, aj z hľadiska štátoprávneho. red TASR

SNP je ostrožiarou hrdinstva, ľudskej pokory a dôstojnosti

Opäť sa priblížil veľký deň slovenského národa, pamätný deň SNP. Pozeráme von oknom na život naokolo a pýtam sa, aké miesto v histórii máme. Kto sme a čím sme, vďaka čomu máme takú samozrejmosť, akou je mier či sloboda. Vďaka SNP sa život opäť vracia do svojich nových koľají. História sa nás však pýta, na akej koľaji putujeme časom.

Bolo to pozdné leto, jablká dozrievajú, hríby rástli, horúce dni leta plynuli, úroda bola zožatá, no Slovák sa rozhodol byť Slovákom dôkazom hrdosti a boja za

svoju vlasť, za rodnú hruď predkov, ktorú obrábal, aby rodná zem bola slobodným miestom pre slovenský národ. Pre synov a ich synov, pre naše generácie, aby

Slovák sa rozhodol byť Slovákom dôkazom hrdosti a boja za svoju vlasť, za rodnú hruď predkov, ktorú obrábal, aby rodná zem bola slobodným miestom pre slovenský národ.

sme rodnú zem, vlasť, spravovali pre ďalšie generácie. Prostý človek, roľník, živnostník, kupec, robotník rozhodol sa bojovať za to, čo dáva zmysel životu národa, za výzvu doby, aby budúce generácie mohli dôstojnejšie žiť – život

bez útlaku, zaťažený jarmom fašistického zla, tyranie a národnej či sociálnej neslobody.

SNP bolo a je naše východisko, ktoré nás vedie do dial'av budú-

nosti, hľadiac na stanice minulosti. Koľaje času nás vedú vpred v našich životoch, spoločnosti či vlasti. Vidíme blízke stromy, domy, ľudí obrábajúcich pôdu, robotníka stavajúceho mosty. Vidíme opäť končiare Tatier, krá-

su Slovenského raja, umelecké diela ducha a zručnosti Slováka, a opäť sa pozeráme na posolstvo a dary dedov k našej slobode. SNP je práve pamätný deň, kedy by sme mali vzdať úctu a pietu padlým statočným hrdinom za nás a naše pokolenia.

Dnes opäť sedíme vo vlaku víru udalostí v čase, kedy nás stále kvári ekonomická kríza. Peniaze sa stali meradlom hodnoty či osobnej slobody. Opäť sa dnes nás dedovia SNP pýtajú, ako spravujeme dar, ktorý nám dali, dar slobody a ľudskej dô-

stojnosti, za ktorý bojovali. Dnes sa pýtame politika, učiteľa, kňaza, vedca či prostého človeka, ako si počína. Či veľa vlastní, tvorí hodnoty ducha človeka, alebo mení spoločnosť na pôžitok a pominuteľné hodnoty. A tu je úloha tých, ktorí musia stále a neúnavne ukazovať zrkadlo súčasnosti, aby sa pozreli na odkaz dedov, ktorí statočne so zbraňou v ruke, odriekajúc pohodlie, hrdo a statočne v treskúcej zime bojovali za nás, za naše krásne Slovensko. Česť ich pamiatke.

Vladimír ZÁHORANSKÝ

Soso

V ruskej tlači som vyčítal, že „rusarchi-ves.ru“ vypustil do sveta, okrem iného, ďalších 557 doteraz utajovaných svedectiev o tom, akým bol J. V Stalin človekom pred rokom 1917. Sú to rukou písané spomienky očitých svedkov, z čias, keď Stalin bol nadšeným revolucionárom, mal za sebou už päť útekov z cárskoho väzenia a stal sa známou postavou bojovníka proti cárskemu režimu. Tentokrát, v roku 1913, ho už cárska justícia dala vyvieť z Krasnojarska až 2000 kilometrov ďalej na Sibír, do maličkého osady Kurejka v Turuchanskom rajóne. Je to niekde až pri polárnom kruhu. Dvadsaťšesť dní ho vraj viezla do týchto končín ozbrojená stráž, na obyčajnom člne, po obrovskej rieke Jenisej. Ešte predtým, než dorazili do cieľa, boli z osady, v ktorej žilo iba 60 ľudí, odtransportovaných niekoľko iných vyhnancov, ťažkých kriminálnikov a zločincov, aby sa vraj nedostali do styku s politickým trestancom. Aby sa vraj nestalo ničoho nežiaduceho, pretože medzi kriminálnikmi a politickými väzňami vždy bolo veľké napätie. Obyvatelia osady sa vraj tejto zámeny potešili, pretože politickí vyhnanci boli slušnejší ako ich predchodcovia, nekradli im jedlo a neohrozovali ich na životoch.

Stalin bol vraj mimoriadne obľúbený, páčil sa najmä mladým dievčatám a ženám, veľmi rád tancoval a spieval, deti obdarúval cukrikmi. Mal vraj svoju vlastnú lekárničku a častokrát sa zahral aj na pána doktora. Prežil v osade tri roky, poloval a rybárčil, ako každý iný. Obyvatelia Kurejky spomínajú aj na jeho spoluväzňa Sverdlova, i na to, ako ich obidvaja učili „gramote“. Čítali im z kníh a vysvetľovali ťažko pochopiteľné pasáže. Mali vraj veľa kníh. Aby sme však uverili týmto svedectvám, museli by sme nevedieť o tom, že ich zozbierali pracovníci múzea, strany a NKVD počas rokov 1930-50. Dalo sa na týchto revolucionároch v tom čase spomínať aj inak ako v dobrom? V jednom liste sa istý svedok dokonca rozpamätal, akým zábavným a spoločenským človekom bol v tých časoch Stalin. Dokonca sa vraj dokázal zasmiať aj na sebe samom. Keď sa ho osadníci spýtali, prečo mu vravia Soso, bez váhania im odpovedal: – To mi ostalo ešte zo školy. Raz som išiel po ulici a jeden môj spolužiak zakričal: – Pozor, ide Soso. – Prečo Soso? – spýtali sa ho osadníci. – No, často som mal v ústach palček a „sosal som ho“. Ako sa všetci tomu spolu zasmiali.

Zo všetkých týchto svedectiev vyplýva, že Stalin bol sympatický mladý muž, mal krásne fúzy i vlasy, ženy a dievčatá ho zbožňovali. Človeka však predsa len musí napad-

núť, čo to bolo za vyhnanstvo, veď takéto vyhnanstvo bolo hotovou idylkou. Načo to anketári zbierali, keď už každý človek

Sovietsky diktátor Josif Vissarionovič Stalin. Ilustr. foto wikipedia

v Rusku i všade vo svete vedel o strašných pracovných táboroch rozosiatych po celej krajine? Žeby z týchto dôvodov putovali tieto svedectvá okamžite do trezorov? Veď

by svedčili o jednej veľkej hlúposti ľudí, ktorí ich zozbierali.

Sú však aj iné svedectvá o tom, akým človekom v tých časoch Stalin bol. Starých bolševikov najviac poburovalo, keď sa dozvedeli, že Stalin sa v tej osade zapletol so sirótkou Lidijou Perepryginovou, ktorá nemala ešte ani 14 rokov, a urobil jej dieťa, potom ďalšie. Prekročil tým vraj všetky hranice slušnosti. To už proti nemu vyvolalo skutočnú nenávisť aj v osade. Asi mal v krvi podobné hormóny, aké majú osadníci v našich končinách, v ktorých deti rodia deti. To isté si Stalin zopakoval s mladistvou Nadeždou Allilujevovou, ktorá sa neskôr stala jeho manželkou.

O Stalinovi sa vari nikdy neprestane písať. Niet dňa, aby sa jeho meno neobjavilo na stránkach svetových médií, píšú sa knihy, natáčajú sa ďalšie a ďalšie dokumentárne a hrané filmy. Bude to asi preto, že stále sa niekto snaží nájsť pre neho dôstojnejšie miesto v histórii, iní zasa preto, lebo Stalin so svojimi gulakmi je najsilnejším argumentom proti každému, komu by sa zacnelo po časoch, v ktorých žil. Najlepšie však o sebe vypovedal on sám. Keď sa mu postažoval jeho syn, že spolužiaci mu robia v škole zle, pretože je Stalin, poučil ho:

Vieš, Vasilij, ty nie si Stalin. Ani ja nie som Stalin. Stalin je ten na tom portréte, ukázal na svoj obraz visiacy na stene. Rudolf SLEZÁK

Pomýlili sa

Stále v myšlienkach sa vraciam k oslavám 67. výročia SNP, ktoré v Trnave i na Prašníku za pekného snežného počasia a za účasti širokej verejnosti i mládeže boli veľmi dôstojné.

Keď ale na Prašníku pristúpil k mikrofónu vzdelaný funkcionár a v prejave „vážení odbojári“ vyslovil „vážení odborári“, pritomná široká verejnosť len tak zhíkla, ale dotýčný sa neosprave-

dnul. Ešte horšie som postrehol komentátora istej televízie, ktorý sa na záver vyslovil, že SNP vzniklo v hlave Goliana a jeho spoločníkov. Tento pán komentátor hrubo znevažuje vo svojich vystúpeniach históriu SNP, osobnosť Goliana i jeho spoločníkov. Tento komentátor i všetci, ktorým

história SNP nie je jasná, mali by si preštudovať dokumenty Vianočnej dohody. Aj Vianočná dohoda brala do úvahy také skutočnosti, ako bola hlboká nespokojnosť a odpor absolútnej väčšiny slovenského ľudu s vojnovým ťažením proti Sovietskemu zväzu. Vtedy každému vojakovi či regrútovi nielen príbuzní, ale každý, s kým sa dotýčný stretol, do srdca mu prikazovali, keď ťa pošlú na front proti Rusku, nestrieľaj do Rusov, sú to naši slovanskí bratia, obráťte zbrane proti Hitlerovi i Tisovi, pomáhajte našim slovanským bratom vyhnúť Hitlerovcov tam, odkiaľ prišli, oslobodte Československo.

Boli to obrovské protifašistické, revolučné, národné a demokratické myšlienky i konkrétne činnosti absolútnej väčšiny slovenského ľudu. A tieto protifašistické, národné a demokratické konania absolútnej väčšiny slovenského ľudu boli vyjadrené tak vo Vianočnej dohode, ako aj v konkrétnej bojovej organizačnej činnosti generála Goliana

i jeho spoločníkov v príprave i priebehu SNP.

Bolo skutočnosťou, že mnohí slovenskí vojaci na východnom fronte obrátili zbrane proti Hitlerovi i Tisovi prechodom buď na stranu partizánov, alebo v roku 1943 celá elitná rýchla divízia slovenskej armády prešla s plnou výzbrojou i veliteľmi na stranu ČA, a tým posilnila 1. čs. armádny zbor v ZSSR.

A tí slovenskí vojaci, ktorí boli na Slovensku, čakali na vhodný okamih obrátiť zbrane proti Hitlerovi i Tisovi, a ten nastal 29. 8. 1944, kedy mohutná 1. čs. armáda na Slovensku naplnila želanie absolútnej väčšiny slovenského ľudu pomôcť ČA oslobodiť Československo od fašistického otroctva.

Vážený komentátor televízií, taká bola historická pravda o SNP a vy by ste ju mali mať v srdci a s vedomím tejto pravdy vyjadrovať sa o Slovenskom národnom povstaní i jeho organizátoroch a účastníkoch.

pplk. v.v. Juraj BILCO, veterán vojny

Potrebujem pyrotechnika. Hrozí, že z vášho predmetu vybuchnem.

Pýtajte sa ministerky zdravotníctva Zuzany Zvolenskej

Vážený čitateľa, prinášame vám rubriku, v ktorej bude ministerka zdravotníctva Zuzana Zvolenská odpovedať na vaše otázky.

Tie môžete poselať na adresu bojovník@szpb.sk.

■ Čo všetko zahŕňa preventívna prehliadka u urológa? Eva D., Púchov

Všetci poistenci majú na ňu nárok – ale sa jej vyhýbajú. Neplatia za ňu ani cent – ale ju obchádzajú. Áno, preventívna urologická prehliadka je pre väčšinu mužov strašiacom, priam hrozbou, ktorú by najradšej nepoznali. Prevencia, na ktorú majú nárok zo zákona, im však môže zachrániť zdravie.

Náš systém zdravotnej starostlivosti poskytuje mužom poisteným v zdravotných poisťovniach možnosť pravidelne absolvovať preventívnu urologickú prehliadku. Mnohí však nevedia, čo môžu od lekára – špecialistu v rámci prevencie žiadať. Nech mi naši muži prepáčia, ale nazdávam sa, že takýto postoj je veľmi nezodpovedný. Každá choroba sa totiž lieči ľahšie, aj s menšími nákladmi, keď je v začiatočnom štádiu. Ak sa zanedbá, liečenie je nákladné alebo dokonca úplne nemožné. Sú choroby, ktoré sa v skorých štádiách výrazne neprejavujú, preventívna prehliadka ich však odhalí. Kto má teda nárok na preventívnu urologickú prehliadku, ktorá sa zameriava predovšetkým na vyšetrenie prevencie nádorov prostaty? Všetci muži vo veku nad 50 rokov alebo muži nad 40 rokov, ak sa v ich prvostupňovom príbuzenstve (napríklad rodič či súrodenec), vyskytlo ochorenie na rakovinu prostaty. Poisťovňa hradí prehliadku u urológa mužom nad 50 rokov raz za tri roky; mužom nad 40 rokov, v príbuzenstve ktorých sa vyskytla rakovina prostaty v závislosti od hodnoty PSA (Prostatický špecifický antigén), je frekvencia prehliadok v rozmedzí raz za jeden rok, raz za dva roky, či raz za tri roky.

Čo všetko kompletná preventívna urologická prehliadka zahŕňa?

Fyzikálne vyšetrenie, palpačné vyšetrenie prostaty per rektum (cez konečník), palpačné vyšetrenie semenníkov, ultrazvukové vyšetrenie močových ciest a obličiek. V priebehu preventívnej prehliadky sa odoberá krv na laboratórne vyšetrenie prostatického špecifického antigénu a kreatínu, chemicky sa vyšetrí moč a močový sediment.

Rakovina prostaty patrí spolu s rakovinou pľúc a hrubého čreva medzi najčastejšie nádorové ochorenia u mužov. Toto závažné ochorenie sa mnohokrát objavuje u mužov po 50-tom roku života a práve preventívna prehliadka môže prispieť k záchrane života. Nezabúdajte teda, že každý platiteľ zdravotného poistenia má nárok na prehliadku a je len na ňom, ako svoje právo využije a aký je jeho postoj k vlastnému zdraviu.

Minerálka by nemala predstavovať viac ako polovicu z pitného režimu

Kolko a aký druh minerálnej vody by mal človek denne vypiť, závisí od obsahu minerálov vo vode. Minerálne vody majú dopĺňať denný pitný režim, ktorého základom by mala byť voda s nižšou mineralizáciou, to znamená do 500 miligramov na liter.

„Vo všeobecnosti platí, že minerálna voda by nemala prekročiť 30 až 50 percent z celkového denného príjmu vody, ktorý je individuálny, ale v zásade predstavuje 2,5 – 3 l na osobu,“ povedala riaditeľka Asociácie výrobcov nealkoholických nápojov a minerálnych vôd na Slovensku Lucia Tomišová.

Minerálne vody by sa nemali kombinovať s iónovými nápojmi a doplnkami výživy s vysokým obsahom minerálnych látok. Opatrnosť pri výbere a dávkovaní minerálnych vôd so zvýšenou mineralizáciou je potrebné zachovať

v detskom veku a u dospelých s ochoreniami obličiek a srdca. V súčasnosti sú dostupné výsledky viacerých štúdií, ktoré potvrdili priaznivý vplyv pitia tvrdej vody, čiže vody s vyšším obsahom vápnika a horčička, na ľudský organizmus.

Dospelý človek by mal počas dňa vypiť najmenej tri litre nápojov. „Nevhodné sú však nápoje s obsahom cukru, kofeínu, chinínu

či alkoholu. Do pitného režimu sa teda nezapočítavajú tekutiny prijaté vo forme malinoviek, piva, alkoholu, kávy. Ideálna je obyčajná voda,“ uvádza Úrad verejného zdravotníctva (ÚVZ) SR. Nápoje by sa mali prijímať pravidelne v menších dávkach, vhodnejšie sú vlažné nápoje. red TASR

Dospelý človek by mal počas dňa vypiť najmenej tri litre nápojov. Ilustr. foto: TASR, M. Baumann

Blahoželanie

Český zväz bojovníkov za slobodu a Československá obec legionárska vám blahoželajú k významnému dňu SNP, kedy sa národ Slovenska a všetci prostí ľudia na Slovensku rozhodne postavili so zbraňou v ruke na odpor proti fašistickej

svoji. Krv preliata v tomto boji nebola márna a veľkou mierou prispela k oslobodeniu Československa. Vážime si týchto hrdinov a všetkých, ktorí sa podieľali na Slovenskom národnom povstaní. Česť a sláva týmto bojovníkom.

Zdeněk LUDKA
tajomník ČSBS a ČSOL Česká Lípa

Úcta padlým v Bolešove

Predseda výboru NR SR pre obranu a bezpečnosť Jaroslav Baška si pripomenul výročie SNP aj v rámci svojich letných cyklojazd tiež v Bolešove okr. Ilava. Spolu s veteránom 2. svetovej vojny a priamym účastníkom Karpatско-duklianskej operácie Augustínom Hasidlom (obaja v strede), miestnym starostom Martinom Rácom a ďalšími obyvateľmi obce položili kyticu kvetov k pamätnej tabuli na miestnej škole, kde je vyrytých päť mien tamojších občanov, ktorí padli v boji za našu slobodu. (red)

V Čiernom Potoku tiekla na SNP krv

V malej dedinke na okraji cerovej vrchoviny v údolí pahorkov, z ktorých najvyššie vyčnieva Veľký Bučeň, je obec so 157 obyvateľmi Čierny Potok. Napriek jej malosti obyvatelia obce mali pohnutý osud najmä počas obdobia 2. svetovej vojny. Z obce a okolitých osád odviekli nylasovskí fašisti 14 bezbranných mužov do koncentračného tábora v Dachau.

Darcovia krvi si uctili obeť vojny.

Foto: jp

Prežili len dvaja. Proti nenávideným okupantom sa zapojili do boja aj mladí muži z obce, aby pomstili obeť svojich spoluobčanov. Niektorí prebehli zo slovenskej armády na východnom fronte

k červenej armáde už v roku 1943 a zapojili sa do „Svobodovej jednotky“ (napr. Juraj Lakota, Július Patúš, František Hriň, Václav Fajčík). Iní prešli ilegálne hranice a zapojili sa po vypuknutí do SNP

(Imrich a Jozef Gibala, Ján Fajčík, Jozef Sebiň, Štefan Golian).

Po skončení vojny sa vrátili do svojej obce, kde sa zapojili takmer všetci do občianskeho života. Dvaja z nich, Imrich Gibala a Juraj Lakota, pokračovali vo vojenskej kariére aj v obnovennej Československej armáde. V 50. rokoch Juraja Lakotu zatkli a zbavili všetkých vojenských hodností a vyznamenaní. Rehabilitovaný bol až v roku 1968. Imrich Gibala dosiahol hodnosť brigádneho generála v.v. Zomrel v marci v roku 2012.

Niektorí z potomkov obetí fašizmu a bojovníkov za našu slobodu založili v roku 2005 v obci Základnú organizáciu SZPB. Zo zakladajúcich 15 členov sa postupne rozrástla aj o členov zo širšieho okolia až na 43 členov. V roku 2006 sa rozhodli symbolicky zorganizovať na počesť SNP (a zároveň uctiť si obeť vojny) prvý ročník „Kvapky krvi SNP“.

Už 8. ročník tejto humannej akcie sa uskutočnil 28. augusta. Do obce prišla darovať krv takmer tridsiatka darcov, z ktorých

mohlo krv nakoniec darovať 24. Z nich boli traja, ktorí darovali krv prvýkrát – Alžbeta Bibláková z Tornale, Gregor Šereš z Rim.

V Čiernom Potoku darovalo krv 24 ľudí.

Foto: jp

Soboty a Ľudovít Samko z Hucína. Július Doboš z Gemerskej Panice daroval krv v Čiernom Potoku už 116-krát. Za pozornosť stojí darcovská rodina potomkov príslušníka I. čs. armádneho zboru v ZSSR Juraja Lakotu – Dominika Lakotu. Krv daroval otec Dominik, manželka Mária a dcé-

ry Martinka a Dominika. Podľa ich slov je to prejav úcty k poslaniu ich strýka – bojovníka proti fašizmu.

Z iniciatívy Janky Berešovej z Trebišova, ktorá darovala pri

tejto príležitosti krv už 30-krát, sa pripojili traja darcovia aj v transfúznej stanici v Trebišove.

Účastníci kvapky krvi si po skončení odberu krvi položením kyticu pri pamätníku obetí fašizmu v obci uctili ich pamiatku

Jozef PUPALA

(Pre Bojovník bez nároku na honorár)

SNP – druhé největší ozbrojené vyst

Na Jankovom vršku spomínali

Na Jankovom vršku pri pamätníku venovanom Slovenskému národnému povstaniu si obyvatelia Uhrovca a širšieho okolia každoročne pripomínajú najslávnejšie vystúpenie slovenského národa, ktoré aj v tomto prostredí, najmä pričinením partizánskej brigády Jana Žižku pôsobiacej v Strážovských vrchoch a uhroveckej doline, zanechali v histórii protifašistického odboja nezmazateľné stopy.

Tohtoročné krajské oslavy 69. výročia SNP 24. augusta na Jankovom vršku už tradične otvoril Klub vojenskej histórie Duklianský priesmyk z Trenčína historickou ukázkou nepriateľského útoku Nemcov a jednotky PO Hlinkovej gardy na partizánov práve pri bunkroch, kde v časech protifašistického odboja pôsobila partizánska brigáda Jana Žižku. Tieto bunkre dodnes starostlivo udržiavajú obyvatelia Uhrovca.

Nasledovalo slávnostné kladenie vencov v mauzóleu pamätníka a na hroby padlých partizánov, ktorého sa zúčastnila delegácia predstaviteľov vlády a parlamentu, vedená predsedom vlády Robertom Ficom, delegácia TSK s podpredsedom Jozefom Božíkom a zástupcovia mestských a obecných samospráv. Pietneho aktu sa zúčastnili aj ešte žijúci účastníci protifašistického odboja a SNP, členovia Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov a zástupcovia občianskych združení. Uctiť si padlých spolubojovníkov prišiel aj vzácny hosť – 93-ročný člen partizánskej brigády Jana Žižku František Hejl z Moravy.

Po prejavoch predsedu vlády a podpredsedu TSK sa prítomným prihovril aj priamy účastník protifašistického odboja a SNP Pavol Líška. Oboznámil ich s priebehom SNP. Zároveň upozornil na to, že priami účastníci bojov za slobodu nás postupne navždy opúšťajú a výročie SNP si každým rokom pripomína stále menší počet jeho spolubojovníkov. No vyslovil

presvedčenie, že sa na nich nezabudne.

Súčasťou osláv bol aj kultúrny program a vatra.

V Strážovských vrchoch v okolí Uhrovca počas SNP a po jeho potlačení operovala partizánska brigáda Jana Žižku pod velením Teodora Pola. Veľká bola aj pomoc miestneho obyvateľstva. Občania boli odhodlaní dať povstalcovi aj to posledné za cenu vlastného života. Poskytovali stravu a prístrešie chorým a zraneným partizánom z vlastného presvedčenia a solidarity s bojovníkmi proti fašizmu.

Fašisti a gardistickí prisluhovači o tom dobre vedeli a v snahe pomstiť sa bezbranným občanom napádali podhorské obce, zapalovali domy, rabovali, zatýkali obyvateľov, mučili ich a vraždili. Dva mesiace partizáni čelili takmer denne útokom fašistických jednotiek. Fašistom sa napokon podarilo dobyť partizánsku obec Miezgovce, ktorú vypálili a občanov odviekli. Podobný osud stihol aj Uhrovec a ďalšie podhorské dediny. Vzápätí fašisti zrealizovali päťdňový útok v uhroveckej doline na zlikvidovanie partizánov. Keď sa im to nepodarilo, vyrabovali obce, postrelali ranených a chorých partizánov, ktorých našli v horách, odviekli obyvateľov Omastinej a za pomoc partizánom ich postrelali v lese Cibislávka pri Bánovciach nad Bebravou. Toto utrpenie ukončilo až oslobodenie vojskami 40. sovietskej armády a 4. rumunskej armády.

Olga KAJABOVÁ

Pietna spomienka

Ako káže naša tradícia, aj tohto roku koncom augusta sme si na stretnutí členov Oblastného výboru SZPB a Základnej organizácie SZPB v Žiari nad Hronom pripomenuli výročie SNP.

Zasadnutia sa okrem členov organizácie zúčastnili aj zástupcovia mesta a štátnych inštitúcií. Po príhovore Jaroslava Bulku, predsedu OblV SZPB, o poslaní a význame SNP a o bojových akciách v našom okolí boli odovzdané čestné uznania zaslúžilým členom zväzu. Potom sme sa spoločne odobrli k soche Ladislava Exnára. Ide o jedného z prvých partizánskych veliteľov na strednom Slovensku, pôsobil v skupine Sitno v Štiavnických horách a pre nás symbolizuje tých, ktorí v SNP položili svoje životy.

Na pietnom zhromaždení vzdali úctu všetkým známym i neznámym hrdinom SNP nielen členovia a predstavitelia SZPB, ale i zástupcovia mesta, Obvodného úradu v Žiari nad Hronom, ako aj zástupcovia politických strán a rôznych spoločenských organizácií a menšia skupina občanov mesta. Spolu s nimi položila kytičku vďaka aj poslankyňa NR SR Emília Müllerová.

Spomienkové oslavy pokračovali v popoludňajších a podvečerných hodinách na známom Šibeníčovom vrchu, ktorý bol počas bojov v SNP strategickým bodom delostreleckých jednotiek slovenskej armády a II. československej paradesantnej

brigády. Tu sa uskutočnili tradičné preteky v behu do vrchu žiakov a dospelých „Beh SNP“ a cyklistické preteky do vrchu. Po vyhodnotení športových výsledkov so zapadajúcim slnkom bola zapálená partizánska vatra s vystúpením mužskej speváckej skupiny Sekera. Predtým sa ešte prihovorela asi k stovke prítomných občanov pani poslankyňa Müllerová, ktorá vyzdvihla význam SNP a jeho odkaz do dnešných dní. Na záver bolo podávané občerstvenie.

Na záver ešte jedna zaujímavosť. Niekoľko dní pred pietnym zhromaždením nás oboznámila miestna novinárka s prieskumom, ktorý uskutočnila v závere školského roka. Navštívila Základnú školu na Ulici Dr. Janského, pred ktorou stojí socha partizánskeho veliteľa Ladislava Exnára, a zisťovala najprv u žiakov, ale aj u učiteľov, kto je znázornený v postave sochy pred školou. A žiaľ, nevedeli. Preto sme v ZO SZPB pripravili podkladový materiál a dohodli sme sa z riaditeľom školy o nástenke, o relácii do školského rozhlasu a ďalších akciách, aby sa žiaci tejto školy dozvedeli, a, dúfam, aj zapamätali, kto bol Ladislav Exnár a ako sa obetoval v národnoslobodzovacom boji.

Lubomír JANČO
podpredseda Obv SZPB a predseda ZO SZPB v Žiari nad Hronom

Dôstojné oslavy SNP na vrchu Roh pri Lubine.

Osláv SNP na Makove sa zúčastnilo približne 300 ľudí.

Na vrchu Roh pri Lubine si p

Trenčiansky samosprávny kraj, Obvodný úrad Nové Mesto nad Váhom, Oblastný výbor SZPB Nové Mesto nad Váhom, obec Lubina, v spolupráci s obcami a mestami podjavorinského regiónu a Okresnou organizáciou SMER – SD Nové Mesto nad Váhom pripravili dôstojné krajské oslavy 69. výročia SNP na vrchu Roh 25. augusta.

V predvečer osláv sa uskutočnilo Stretnutie generácií pri vatre. Vatra zapálila dcéra kpt. Miloša Uhra – Zora Uhrová – spolu so starostom obce Lubina Martinom Benatinským. V rámci programu vystúpila hudobná skupina Lucas Band.

Nedeľné oslavy sa začali položením venca k rodné-

mu domu kpt. Miloša Uhra. Pietna spomienka sa konala pri pamätníku na vrchu Roh. Za zvukov vojenskej hudby položili delegácie vence a poklonili sa pamiatke mŕtvych hrdinov.

Pietnu spomienku otvoril básňou Ján Kincel z Nového Mesta nad Váhom. Slávnostný príhovor predniesli posla-

nec NR SR Dušan Bublavý a predseda ÚR SZPB Pavol Sečkář. Odznali hymny Českej republiky, Ruskej federácie a Slovenskej republiky. Zaznela i pieseň „Kto za pravdu horí“ v podaní spevokolu Klenotnica zo Bziniec pod Javorinou.

ÚR SZPB v Bratislave pri príležitosti 69. výročia SNP udelila Medailu M. R. Štefánika I. stupňa Benjaminovi Hrivnákovovi a Medailu M. R. Štefánika II. stupňa Imrichovi Bagalovi (obaja z Myjavy), za významnú činnosť v do-

túpenie proti fašizmu v Európe (1. časť)

Foto: V. Solovič

Foto: OÚ Makov

Krajských osláv pri Pamätníku SNP na Jankovom vršku pri Uhrovci sa zúčastnili aj členovia ZO SZPB z celej trenčianskej oblasti Foto: O. Kajabová

V Žiari nad Hronom sa konali aj na Šibeničnom kopci. Foto: IJ

Oslavy SNP v Skalici. Foto: MO SZPB Skalica

Spoločný sviatok Čechov a Slovákov

Tohtoročné spomienkové oslavy na Makove sa tešili veľkému záujmu. Mnohí predstavitelia štátnej správy, regionálnej i miestnej samosprávy a takmer 300 účastníkov z oboch strán slovensko-moravského pomedzia i z poľského Žywca prišli vzdať úctu živým a hold padlým hrdinom SNP.

Po pietnom akte kladenia vencov, štátnych hymnách Slovenskej a Českej republiky prihovorila sa k prítomným básňou Jána Brocku „Ohlas“ Janka Petrovičová, učiteľka makovskej ZŠ.

Starosta obce Makov Marián Masnica zvýraznil význam SNP ako štátneho sviatku SR. Na znak spoločného priateľstva prijal od starostky mesta Vsetín Ivety Tábořskej rozhodnutie, ktorým mesto Vsetín daruje obci Makov plastiku partizána a Pamätník bojovníkov I. čs. partizánskej brigády Jána Žižku. Pamätník bol vybudovaný v roku 1975 v akcii „Z“ zo združených prostriedkov obci Vsetínska a bol zaradený do majetku mesta Vsetín. Keďže sa pamätník nachádza na území Slovenskej republiky, v katastrí obce Makov, mestské zastupiteľstvo mesta Vsetín rozhodlo darovať pamätník a plastiku partizána obci Makov.

Predseda oblastného výboru SZPB v Žiline SZPB Juraj Drotár poukázal na účasť obyvateľov Kysúc vo vojenských povstaleckých jednotkách a partizánskych oddieloch, ale hlavne na pomoc obyvateľov Kysuckých kopaníc partizánskym oddielom Ničmenka-Beliavského, Garnického, Savelieja

a Janka Ušiaka, ktorí v tomto kraji pôsobili, alebo ním prechádzali na moravskú stranu. Vyzdvihol úsilie organizácií SZPB vo Vyskej nad Kysucou, Makove, Staškove, Čadci a Skalitom o zachovanie tradícií boja proti fašizmu, ktorých delegácie vedené Michalom Findrom, Ruženou Zemanovou, Jozefom Šúpolom, Dagmar Dvorskou a Milanom Zoňom zastupovali členov organizácií na týchto oslavách.

Spoločných osláv na Makove sa zúčastnili delegácia Krajského úradu Moravsko-sliezského kraja v Ostrave, Kysuckého Nového Mesta, obci Hutisko – Solanec, Velké Karlovice, Staškov a Vysoká nad Kysucou, delegácia Okresnej rady SMER SD, delegácie Českého zväzu bojovníkov za slobodu ÚV Praha, Okresného výboru Vsetín, Frýdek-Místek, MeV Ostrava, delegácia Československej obce legionárskej Ostrava, Opava a delegácia Zväzu kombantantov z poľského Žywca, vedená Juzekom Harenzlakom.

Spomienkové oslavy SNP sa uskutočnili v celom rade obcí na Kysuciach. Partizánska vatra v Staškove symbolicky pripomínala povstalecké vaty z leta 1944.

Juraj DROTÁR

Slobodné kráľovské mesto si pripomenulo SNP

Spomienka na 69. výročie SNP v Skalici sa začala 28. augusta slávnostnou členskou schôdzou za účasti primátora Stanislava Chovanca.

Príhovor k členom predniesol predseda MO SZPB Jozef Kováč, ktorý zdôraznil zameranie organizácie na prácu s mladou generáciou a nabádanie výchovných pracovníkov ZŠ, SŠ, aby sa viacej zamerali na objasňovanie a priebeh historických udalostí, či už ide o II. sv. vojnu, či SNP. Aby sa zamerali na pamätné miesta v oblasti Záhoria, Slavín, Devín, múzea. Skonštatoval, že v ZŠ a SŠ sú výlety na konci šk. roka a v jeho priebehu zamerané viacej na atrakcie typu individuálnych skautských tradícií. Vyslovil presvedčenie, že pri spolupráci so ZŠ sa to dá vhodne skĺbiť pri výchove mladej generácie. Členská schôdza prijala okrem iného uznesenie, že v roku 2014 bude 90. výročie nar. hrdinu SNP M. Nešpora, a chce usporiadať pietny akt k 90. nadožitým narodeninám hrdinu SNP za účasti širokej verejnosti, za spolupráce zákl. a stredných škôl. Potom položili členovia SZPB veniec k rodnému domu M. Nešpora. O 15:00

hod. sa konal pietny akt kladenia vencov pri Pomníku slobody. Hoci nám počasie vo svojej premenlivosti nepridalo, pietny akt kladenia vencov bol v ovzduší priateľstva, porozumenia, pochopenia historického významu dňa. Za zvukov hymnickej piesne boli položené vence k Pomníku Slobody. Pietneho aktu sa zúčastnili členovia MO SZPB, politických strán. Slávnostný príhovor mal primátor mesta Stanislav Chovanec, ktorý zdôraznil nevyhnutný odkaz SNP pre štátnosť našej SR a uznanie SR pre ďalší vývoj štátnosti v rámci celoeurópskej integrácie. V príhovore poukázal na úctu a vďaka za našich občanov Skalice, ktorí položili svoje životy v SNP, ako František Mazúr, František Kapánek, František Danielik, František Drábek, kpt. Viktor Mazúr a Mirko Nešpor, hrdina SNP. Pietny akt kladenia vencov z príležitosti 69. výročia SNP bol ukončený hymnou Slovenskej republiky.

Jozef Kováč, predseda MO SZPB

Pripomenuli Povstanie

mácom a zahraničnom odboji, za dlhoročnú mimoriadne záslužnú prácu v orgánoch a organizáciách zväzu, za presadzovanie pokrokových, demokratických, humanitných odkazov odboja za slobodu a proti fašizmu. Medaily odovzdal predseda ÚR SZPB v Bratislave Pavol Sečkář, predseda ObV SZPB v Novom Meste nad Váhom Ján Hulínka a poslanec NR SR Dušan Bublavý.

Oslavy pokračovali bohatým kultúrnym programom v amfiteátri, ktorým sprevádzala, tak ako pri pamätníku, Katarína Kučerová, vystúpili v ňom DH Trenčianska

dvanásťka, Folklórny súbor Kýčér Turá – Lúka, súbor Nádej Komjatice a na záver speváčka Mirka Klimentová z Nového Mesta nad Váhom.

Po úvodných tónoch Trenčianskej dvanástky a príhovore starostu obce Lubina boli ObV SZPB Nové Mesto nad Váhom udelené Ďakovné listy za príkladnú pomoc, spoluprácu a organizáciu krajských osláv SNP na vrchu Roh, ktoré z rúk Pavla Sečkářa a Jána Hulínka prevzali nasledujúci ocenení: Dušan Bublavý, Anna Halinárová, Jozef Trstenský, Martin Beňatinský, Pavel Bahník, Lubomír Miklánek,

Pavol Halabrín, Ján Kišš, Ján Hargáš, Kvetoslava Hejbalová, Marián Mesiarik, Emília Maniačková, Milan Zemanovič, Ján Jarábek, Viliam Harušťák. Ďakovné listy boli udelené aj ministrovi školstva, vedy, výskumu a športu Dušanovi Čaplovičovi a poslancovi NR SR Jaroslavovi Baškovi, ktorí sa pre neodkladné povinnosti nemohli osláv zúčastniť.

Podakovanie za dôstojné oslavy patrí organizátorom, účinkujúcim a všetkým zúčastneným ktorí sa zišli v hojnom počte. Dokazujú, že odkaz SNP v ich srdciach stále žije, zostáva veriť, že i keď rady účastníkov bojov SNP vzhľadom na ich vek rednú, zostane aj naďalej táto dôležitá kapitola slovenských dejín uchovaná pre ďalšie generácie.

Viliam SOLOVIČ

Aurel Stodola

(10.5.1859–25.12.1942) – zakladateľ teórie parných a plynových turbín

OSUDY ZNÁMYCH SLOVENSKÝCH OSOBNOSTÍ

Boli práve Vianoce roku 1942, keď v romantickej vilke s výhľadom na Zürišské jazera posledný raz vydýchol známy muž. Rádio tíško hralo symfóniu, ktorú Aurel Stodola tak obľuboval. Posledná Beethovenova doznela a do sveta sa rozniesla správa, že vo veku nedožitých 84 rokov zomrel jediný vedec, otec parných turbín.

Slávny Slovák, ktorý sa k svojmu pôvodu vždy hrdo hlásil, aj keď vyše päťdesiat rokov žil v zahraničí, sa narodil v Liptovskom Mikuláši. Jeho otec Andrej Stodola tam mal menšiu garbiarsku dielňu, ktorá sa úspešne rozrástla na továreň spracujúcu kožu. Aurel vyrastal v usporiadanej rodine spolu so starším bratom Jozefom a dvoma mladšími bratmi, a do rodiny takmer patrili aj tridsiati piati zamestnanci otcovej firmy. Nadanie a šikovnosť Aurela sa prejavili už v základnej škole, učitelia ho považovali za zázračné dieťa a predpovedali mu úspechy v technických vedách, lebo vynikal v matematike a vo fyzike. Aurel nebol jednostranne zameraný, mal záujem i o hudbu a bavili ho aj jazyky. Navyše bol veľmi ctižiadostivý, aj cez prázdniny si čas rozdelil medzi tieto svoje veľké lásky, naplánoval si, že sa každý deň naučí štyridsať slovčok z nemčiny, maďarčiny a neskôr i z francúzštiny. Nečudo, že onedlho čítal v origináli diela Schillera či Goetheho. Počúvanie hudby bol preňho najlepším relaxom. Zbožňoval Beethovena, a keď mu otec daroval klavír, naučil sa na ňom celkom slušne hrať.

Po ukončení základnej školy pokračoval v stredoškolských štúdiách na reálnom gymnáziu v Levoči a v Košiciach. Potom študoval na Technickej univerzite v Budapešti, odtiaľ po roku prešiel do švajčiarskeho Zürichu. Dva roky povinnej praxe, po zís-

kaní inžinierskeho diplomu na vychýrenej škole, absolvoval v Strojárňach Uhorských štátnych dráh v Budapešti. Roku 1882 študoval

dinný podnik znovu prosperovať. Aurel sa mohol pokojne vrátiť do Francúzska, tentokrát na slávnú Sorbonnu.

A. Stodola

Ilustr. foto: wikipedia

na technike v Charlottenburgu. O rok neskôr by sme ho našli buď na prednáškach na Parížskej technike, alebo na praxi v strojárskom podniku Herman – La Chapelle. Tam ho zastihla i zlá správa o požiari otcovho podniku. Ani na chvíľu nezaváhal, odišiel zo školy, aby pomohol rodine obnoviť prevádzku továrne. Do novej továrne sám navrhol viaceré moderné zariadenia a onedlho začal ro-

Technický svet práve oslavoval sté výročie vynálezu parného stroja, keď roku 1884 Aurel Stodola nastúpil pracovať do Českomoravských strojární v Prahe, kde sa vyrábali parné stroje, kompresory, vodné turbíny a iné na tie časy moderné zariadenia. Onedlho ho však ako konštruktéra prijali v ešte modernejšej firme Ruston a spol. Začal žať úspechy a po roku sa stal hlavným inžinierom

v odbore parných strojov a piestových čerpadiel. Talentovanému a usilovnému Slovákovi českí kolegovia závideli a naschvál mu dali veľkú zodpovednosť a malý plat. No Stodola sa o peniaze nezaujímal, venoval sa konštruovaniu veľkého parného stroja pre podnikateľa Kubinského v Beroune a parníka Cisárovna Mária Terézia, ktorý päťdesiat rokov slúžil na Bodamskom jazere. Čoskoro prezieravo pochopil, že éra parných strojov vrcholí a zákonite musia byť nahradené výkonnejšími parnými turbínami. Intenzívne sa venoval prvým patentom v tejto oblasti, od konštruktérskeho stola takmer neodchádzal, až ho závidliví kolegovia ironicky nazvali „bláznivý turbinár“.

Roku 1887 sa Aurel Stodola oženil s krajankou Darinou Pálkovou, a keď sa im narodili dve dcéry, musel viac myslieť na rodinu. O svojej práci pravidelne informoval profesora Doerfela v Zürichu a medzi riadkami sa mu posťažoval, že v Prahe nemajú pochopenie pre vývoj turbíny a že zo svojho platu ledva uživí rodinu. Odpoveďou bola ponuka, aby prišiel prednášať na tamojšiu vysokú školu. Ponuku prijal a od zimného semestra 1892 začal vyučovať na Zürišskej polytechnike, kde rok po nástupe získal miesto riadneho profesora. Polytechnike zostal verný až do svojich sedemdesiatich a Švajčiarsko sa stalo jeho druhým domovom. Medzi kolegami, ale i študentmi bol veľmi obľúbený, jeho prednášky radi navštevovali, lebo boli výnimočné nielen z odbornej stránky, ale i prednesom. Stodola hovoril pútavo a informácie dopĺňal názornými kresbami.

V prednáškach sa zameriaval predovšetkým na širokú problematiku tepelných strojov, ktorých teóriu budoval na báze termody-

namiky a ďalších disciplín teoretickej fyziky. Okrem toho sa venoval aj konštrukčným otázkam týchto strojov, pričom sa opieral o východiská z teoretickej mechaniky a nauky o pevnosti a pružnosti, ale aj o vlastné teórie. Po 37-ročnom pôsobení v škole sa zamyslel nad poslaním učiteľov: „V každom ročníku je určitá garda študentov, ktorá v plnej, ba často až prevršenej miere uspokojuje všetky želania otca, učiteľa, priemyslu a štátu. ... Dovoľte mi preto vysloviť to, čo je už dávno vecou môjho srdca: pre túto gardu treba viac urobiť, ako sa dosiaľ urobilo. Bolo by krátkozrakosťou tvrdiť, že nadaný si aj sám nájde správnu cestu v živote.“

Okrem pedagogickej činnosti usilovne pokračoval vo svojich konštruktérskych prácach a po nociach pracoval na rukopisoch kníh. Celosvetový úspech dosiahol knihami o parných a plynových turbínach, ktorá sa dočkala šiestich vydaní. Zaujímavé je, že Stodola ju neustále dorábala, kým prvé vydanie z roku 1903 malo 220 strán a 120 ilustrácií, posledné šieste malo už 1157 strán a 1141 obrázkov. Kniha bola preložená do viacerých jazykov a stala sa významným dielom technickej literatúry. V Zürichu nadviazal Aurel Stodola kontakty aj s Albertom Einsteinom, ktorý ho uznával a pri príležitosti 70. narodenín mu napísal vety, ktoré hovoria za všetko: „... Keby sa bol Stodola narodil za renesancie, bol by sa stal veľkým maliarom alebo sochárom preto, lebo najväčším impulzom jeho osobnosti je fantázia a nutnosť tvorby. Takéto povahy posledných sto rokov už inklinujú k technike. V nej sa vyvíja tvorivá nutnosť nášho veku a tiež zmysel pre krásu... tu nachádza bohatšiu príležitosť, väčšiu, ako by si ju laik predstavoval.“ **Jozef LEIKERT**

Neprávom zabúdaný umelec

Grafik, maliar a pedagóg Ján Jánoška patril ku generácii, ktorá sa narodila po prvej a do aktívneho profesionálneho života vstupovala po druhej svetovej vojne.

Narodil sa 24. 9. 1923 v Kamenci pod Vtáčnikom a tam na Hornej Nitre sa ako talentovaný dospelávajúci mládenec zapájal do ilegálnej činnosti kreslením a písaním protifašistických a protivojnových plagátov či hesiel. V tejto aktivite celkom prirodzene pokračoval aj počas SNP. Po celý život si v sebe niesol etos hrdinstva prostých ľudí, ktorí nezostali ľahostajní voči nespravodlivosti a útlaku v tej exponovanej a ťažkej dobe.

Po vojne študoval kreslenie a maľovanie na Slovenskej vysokej škole technickej a na Pedagogickej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave, kde jeho učiteľmi boli Ján Mudroch, Koloman Sokol a ďalší významní umelci. Zapájal sa do aktivít mladej výtvarnej generácie, ako zväzák a brigádnik sa zúčastňoval na viacerých stavbách mládeže na Slovensku i v bývalej Juhoslávii. Vzdelanie si doplnil na Akadémii krásnych umení v Krakove

a od roku 1949 sa stal propagačným výtvarníkom na niekoľkých pracoviskách.

Napokon v roku 1960 našiel trvalý priestor pre realizáciu v Banskej Bystrici na katedre výtvarnej výchovy Pedagogického inštitútu, neskôr Pedagogickej fakulty. Výchove výtvarného dorastu sa venoval so zánietením (vyučoval kresbu, dekoratívnu kompozíciu a maľbu), nezabúdajúc pritom aj na vlastnú tvorbu. Vystavoval doma i v zahraničí, úspešne sa zúčastňoval na celoslovenských súťažiach, vytvoril viacero in-tarzných diel pre architektúru. Zaoberal sa aj voľnou maľbou, užitou a knižnou grafikou, tvorbou politického plagátu. Bol prirodzene spoločensky aktívny na Pedagogickej fakulte, vo Zväze slovenských výtvarných umelcov, v komisiách Slovenského fondu výtvarných umení či v národných výboroch. Rád pomáhal aj Slovenskému zväzu protifašistických

bojovníkov návrhmi diplomov, uznání a iných artefaktov.

Po pri iných rôznorodých motívoch vlastnej tvorby vytvoril napr. cyklus Vdovy (1967-8) na počesť žien, ktorých najmilší padli v SNP, či cyklus Banská Bystrica heroická (1974). Do vedomia sa osobitne zapísal grafický list Pamätník SNP. Jeho diela sa nachádzajú v zbierkach slovenských múzeí a galérií. Za svoju činnosť získal niekoľko ocenení – bol mu udelený titul Zaslúžilý učiteľ ako aj ďalšie medaily a vyznamenania.

Akademický maliar Ján Jánoška zomrel 13. 2. 1996 v Banskej Bystrici vo veku 72 rokov, pochovaný je na mestskom katolíckom cintoríne. Pri príležitosti jeho nedožitých 90. narodenín je na mieste otázka, či nám v rýchlym slede domácich i svetových udalostí a škandálov neuniká cit pre úctu a pozornosť voči osobnostiam, ktoré sa svojím životom vložili do rozvíjania našej krajiny v čase nedávno minulom. Aj Ján Jánoška by si zaslúžil spomienku formou výstavy či katalógu, nehovoriac o opatere jeho umeleckého diela. **Jana BORGUTOVÁ**

Akademického maliara Jána Jánošku dnes pripomínajú jeho diela. Ilustr. foto: archív autorky

- **Bratislava 3:** MUDr. Imrich Sečanský 99 a Barbora Kováčová 83 rokov.
- **Bratislava 7:** Ida Podlucká 81 rokov.
- **Bratislava 9:** Alžbeta Ištoková, Viera Nosková a Ján Borota 88, René Žiaková 85 rokov.
- **Bratislava 12:** Rudolf Kulíšek 92 rokov.
- **Bratislava 16:** Štefánia Valúšková 86 a Anna Kučerová 84 rokov.
- **Bratislava 18:** Ing. Rudolf Lachkovič 91 a PhDr. Milan Mállek 84 rokov.
- **Bratislava 26:** Jozefína Píšová 70 rokov.
- **Bratislava 39:** PhDr. Eva Panovová, CSc. 88 a Ing. Juraj Janošovský 60 rokov.
- **Bratislava 44:** Veronika Striežová 89 rokov.
- **Banská Bystrica – Uhlisko:**

- Ing. Mária Ungerová 85 rokov.
- **Banská Bystrica – Tr. SNP:** Eva Hudecová 60 rokov.
- **Banská Bystrica – Fončorda:** doc. Zita Janotková 84 a Anna Záhorská 60 rokov.
- **Banská Bystrica – Stred:** Karol Štaudinger 85 a Mgr. Matúš Čupka 30 rokov.
- **Brezno 1:** Eleonóra Demianová 85 rokov.
- **Brezno 2:** Božena Palacková 88, Ján Gregor 86 a Mária Kočtúchová 83 rokov.
- **Bzince p/Javorinou – Cetuna:** Alžbeta Gašparíková 92 rokov.
- **Breznička (PT):** Emília Cabanová 65 rokov.
- **Cigeľ:** Katarína Krausková 80 a Vladislav Rovňaník 65 rokov.
- **Čaňa:** Jaroslav Sajko 45 rokov.
- **Dolné Vestenice:** Mária Masárová 87 rokov.

- **Dunajská Streda:** Ján Svetlovský 88 rokov.
- **Harmanec:** Ivan Knopp 50 rokov.
- **Humenné 1:** Mária Rišková a Terézia Mamajová 84 rokov.
- **Chtelnica:** Mária Rešková 88 rokov.
- **Jasenie:** Ján Ligas 50 a Emília Demeterová 45 rokov.
- **Kremnica:** Elza Červeňová 91 rokov.
- **Košice – Staré Mesto:** Michal Iman 87 rokov.
- **Krupina:** Matej Štefánik 90 rokov.
- **Liptovská Teplička:** Mária Černohorská 88 rokov.
- **Liptovský Mikuláš:** Ján Jakvirt 93, Michal Kočan 87 a Etela Kubáňová 82 rokov.
- **Levice:** Anna Kurpášová 85 a Marcela Kunyová 65 rokov.
- **Lučenec 2:** Július Šulaj 65 rokov.
- **Lubietová:** Zuzana Kutná 50 rokov.
- **Myjava:** Zuzana Dobrovodská 83 a Alžbeta Marečková 75 rokov.
- **Martin – Juh:** Ľudmila Ličková 93 rokov.
- **Modra:** Rudolf Jakubec 65 rokov.
- **Malá Domaša:** Anna Fečková 87 rokov.
- **Prašník:** Anna Reptová 60 rokov.
- **Prešov – Solivar:** Emil Chlapček 87 rokov.
- **Považská Bystrica:** Ivan Keřeš 65 rokov.
- **Poltár:** Anna Turoňová 92 rokov.
- **Prievidza:** Emília Stejskalová a Ján Gunda 87, Zuzana Ábelová 86 a Helena Junasová 65 rokov.
- **Rimavská Sobota 1:** Helena Počilová 89 a Aurélie Tereková 81 rokov.
- **Revúca:** Ján Turis 70 rokov.
- **Stupava:** Anna Darášová 86 a Vlasta Veselá 83 rokov.
- **Snina – mesto:** Ing. Ivan Cilip 87, Margita Hudaková 85 a Gejza Grundza 84 rokov.
- **Sučany:** Darina Štangová 65 rokov.
- **Senica:** Anna Švancarová 84 rokov.

Už nehoria partizánske ohne

V zemľankách len história drieme, vek starcov ich až k zemi ohne, alebo ukladá do milovanej zeme.

Tak letí čas. Stíchli dávky automatov a horou znie len ševl stromov, no nikto nenahradí otcov bratov, čo sa nevrátili z bojov domov.

Ej hora naša, horička javorová, ty si nám bola vždy ako mať. Vravela si nám povzbudivé slová, keď museli sme bojovať. A keď sa nám neraz zabolala strela do tela, ty si nám bolesť miernila vánkom, hladila rozpálené skrvavené čelá a liečila nás sladkým spánkom.

Tak spomienky tečú ako horská riava a čas prikrýva hĺbku povstania. Dnes mu púnce kdekto dáva a pravdu lžou zacláňa. Ech, vidíš horička javorová, tí, čo v posteli spali, našu pravdu hodnotia, ďaleko stáli od olova, no falošné piesne stále nôtia. Raz však vzbĺknu v tvojom tieni ohne a do dolín ako lavína sa naša pravda pohne. Ej Mor ho!, Ej Mor ho! Bude znova znieť, kým ho nebude vedieť každý naspamäť.

(Priateľovi Tiborovi Donovalovi, účastníkovi povstaleckých dní, ako moje vŕcné poďakovanie.)

Vojtech KÚKOL

- **Svit:** Ing. Ján Kuruc 80 rokov.
- **Sečovská Polianka:** Michal Madár 65 rokov.
- **Tisovec:** Anna Rukavicová 87 rokov.
- **Trenčín 1:** Ondrej Dzúr a Ladislav Orechovský 92, Štefan Richtárech 90 rokov.
- **Trnava 2:** Alžbeta Lančaričová 92 a Alžbeta Pýrová 83 rokov.
- **Vráble:** Ján Tužinský 83 rokov.
- **Vranov n/Topľou 1:** Petronela Lukičová a Viliam Vojtek 70 rokov.
- **Vranov n/Topľou 3:** Michal Bundzák 90 a Helena Sabolčáková 85 rokov.
- **Zámutov:** Ján Vasil' 55 rokov.
- **Zvolen – Centrum 4:** Anna Pašková 84 rokov.
- **Žilina 1:** Ladislav Hanzel 93 a Vladimír Chobot 87 rokov.
- **Žiar n/Hronom:** Jaroslava Hilinová 85 a Monika Šusterová 81 rokov.

Jubilantom srdečne blahozeláme!

Spomienka na Ota Kolesára

Povstalecký vojak Oto Kolesár zomrel 22. augusta 2013 vo veku nedožitých 87 rokov. Po vypuknutí SNP ako 18-ročný odišiel aj s ďalšími Brežňanmi na Jasenské hole do partizánskeho oddielu A. S. Jegorova. Jeho priamym veliteľom bol Michal Sečanský. Ich oddiel operoval medzi Hronským Svätým Krížom a Kremničkou. Tu bol aj ranený a liečil sa v nemocnici v Kováčovej. Po vyliečení sa vrátil do Brezna, kde sa zapojil do miestnej milície – domobrany, a tu pôsobil až do konca 2. svetovej vojny.

Česť jeho pamiatke!

2. ZO SZPB v Brezne

Čože je to šesťdesiatka...

V rámci veľmi dobrej spolupráce vedenia mesta a Oblastného výboru SZPB v Martine prijal primátor mesta Martin Andrej Hrnčiar dlhoročnú členku SZPB, bývalú tajomníčku OblV SZPB Máriu Trpišiovú pri príležitosti jej životného jubilea.

Primátor poblahoželal Marienke k jej životnému jubileu a odovzdal kyticu kvetov.

Naša Marienka je stále aktívnou členkou ZO Martin-Juh a pokiaľ jej to zdravie dovolilo,

vyše 35 rokov pracovala ako funkcionárka zväzu. Marienka, ako jubilantku Máriu Trpišiovú známi oslovujú, pozná každý člen oblastnej organizácie.

Za svoju aktívnu činnosť dostala Marienka niekoľko zväzových vyznamenaní.

Ku krásnemu jubileu srdečne blahozeláme a prajeme jej krásnu, slnečnú jeseň života v kruhu jej najbližších i členov SZPB v Martine, aby sa ešte spolu s nami dlho tešila zo života. -š.t.-

Navždy sme sa rozlúčili

■ **Bzince p/Javorinou – Cetuna** so 68-ročným Ing. Jánom Kovačovicom.

■ **Brezno 2** s 86-ročným Otom Kolesárom.

■ **Trenčín 1** s 90-ročnou Máriou Dзамkovou.

■ **Vlchy** s 80-ročným Vladimírom Hlavatým.

Česť ich nehynúcej pamiatke!

PodĎakovanie

Peniaze sú veľmi potrebným nástrojom na dosiahnutie chodu nielen domácností, ale aj našej ZO SZPB v Prievidzi. Sme občianske združenie, ktoré „bojuje“ o každé € pri svojej činnosti.

V ústrety nám vychádzajú predstavitelia nášho mesta, primátorka MsÚ JUDr. Katarína Macháčková a prednosta MsÚ MVDr. Norbert Turanovič. Touto cestou im ďakujeme za finančnú podporu na r. 2013 v sume 100 €, ktorú nám poskytli na kúpu kvetinových darov pre našich chorých a pre-

stárnutých členov, ako aj na kúpu vencov na pietne akty pri výročí oslobodenia, ukončenia II. svetovej vojny a SNP. Vážime si spoluprácu s p. primátorkou a p. prednostom, že si nájdú čas a prídu aj medzi nás.

Veľkou oporou v našej práci je nám Oblastný výbor SZPB v Prievidzi, a to Mgr. Oskar Bielik, čestný predseda, predseda OblV p. Anton Vaňo a tajomníčka p. Soňa Pinková. Bez podpory mesta a oblastného výboru by sa nám nepracovalo tak dobre. *Ďakujeme Vám*

ZO SZPB Prievidza

Slovenské historické osobnosti 1939–1945

Jozef ALBRECHT

podplukovník, veliteľ práporu 1. pešej divízie, posádkový veliteľ v Dolnom Kubíne

* 2. 5. 1899 Brno

† 13. 7. 1982 Piešťany

Po absolvovaní reálneho gymnázia s vyučovacou rečou nem. v Brne nastúpil 1917 na prezenčnú voj. službu v strel. pl. 21 a bol zaradený do ŠDPZ. Po jej skončení odišiel v no-

vembri 1917 na tal. front, kde pôsobil v p. pl. 26 ako vel. družstva a čaty. V novembri 1918 bol zajatý. Na začiatku apríla 1919 sa prihlásil do čs. domobrany v Taliansku. Po návrate do vlasti sa v hodnosti ppor. v zál. a vo funkcii vel. čaty p. pl. 10 zúčastnil bojov proti maď. jednotkám na Slovensku. V roku 1920 absolvoval kurz dôst. pech. v Komárne, bol povýšený na por. a preložený k p. pl. 19 v Mukačeve. Tam dňom 22. 9. 1921 aktivoval a následne vykonával funkcie vel. p. čaty a roty, guľ. roty, spoj. čaty a inštruktora v poddôstojníckej škole. Počas ich výkonu bol 28. 10. 1925 povýšený na npor. pech. a 28. 10. 1930 na kpt. pech. Na začiatku 1932 absolvoval Školu pre vel. rôť pešieho vojska v Milovicach a bolo mu priznané voj. vzdelanie na úrovni absolventa voj. akadémie. Po opätovnom pôsobení v p. pl. 19 v posádkach Talanok a Mukačevo, kde bol 30. 9. 1936 povýšený na škpt., sa v máji 1937 stal vel. strážnej roty v Opave. V januári 1938 bol premiestnený k hran. pl. 4 v Opave a v marci 1938 k p. pl. 9 do Kremnice, kde prevzal funkciu vel. roty. Od júna

1938 bol uvoľnený z činnjej služby a odoslaný na dovolenku s čakaním.

V marci 1939 ho opäť povolali do činnjej služby a ustanovili za vel. práporu p. pl. 9 v Kremnici. Od 1. 5. toho roka pôsobil vo funkcii posádkového dôst. v Prešove. Dňom 28. 5. 1939 prevzal funkciu vel. práporu p. pl. 1, ktorý bol dislokovaný v posádkach Podolíneč a Vondrišiel (dnes Nálepko), a v novembri 1939 sa stal vel. pr. tohto pluku v Levoči.

K 1. 6. 1939 bol v slov. arm. reaktivovaný v hodnosti stot. pech., pričom mu MNO schválilo zmenu národnosti z čes. na nem. Na jeseň 1939 sa zúčastnil ťaženia proti Poľsku. Dňom 1. 1. 1940 ho povýšili na mjr. pech. a na konci septembra 1940 premiestnili na obranné odd. MNO v Bratislave. Od 1. 1. 1941 pôsobil na obrannom odd. veliteľstva 2. div. v Prešove. K 1. 1. 1942 bol povýšený na pplk. pech. a v júli 1942 sa stal zástupcom vel. p. pl. 4 v Liptovskom Sv. Mikuláši. Od 12. 4. 1943 vykonával funkciu vel. poľného pr. 51 pluku vo VVT Lešť a v Trnave, s ktorým 27. 6. 1943 odišiel na východný

front k RD. Po návrate z poľa v januári 1944 a vyčerpaní tzv. frontovej dovolenky od marca 1944 pôsobil ako vel. výcvikovej skupiny v Liptovskom Sv. Mikuláši. K 29. 4. 1944 bol ustanovený za posádkového vel. v Dolnom Kubíne. V tejto funkcii na konci augusta 1944 vydal protipartizánske opatrenia, ktoré však sám nerealizoval a dokonca spolupracoval s partizánskymi skupinami. 29. augusta 1944 ho VDO 2 odvolalo z Dolného Kubína do Liptovského Sv. Mikuláša. Odtiaľ ho odoslali do Banskej Bystrice, kde bol do októbra 1944 internovaný.

Po skončení vojny mu prijímacie komisie MNO z dôvodu nem. národnosti zamietli žiadosť o prevzatie do čs. arm. Dňom 1. 8. 1948 ho odoslali na dovolenku s čakaním. Súčasne mu boli, na základe ustanovení dekrétu prezidenta republiky z 20. 8. 1945, zrušené hodnosti mjr. a pplk. Ako škpt. bol následne, k 1. 6. 1949, preložený do zál.

F. CSEFALVAY

(Prevzaté z knihy *Vojenské osobnosti dejín Slovenska 1939–1945*, ktorú vydal Vojenský historický ústav v Bratislave v roku 2013)

Začiatok školského roka 1. septembra 1944

Tridsiateho prvého augusta 1944 sme si vyčistili topánky, pozreli sa do tašiek, či nesplesnivali, a naša mama nás chystala do školy tak, akoby ani vojna nebola. Iba rádio starších príslušníkov našej rodiny naozaj znervózňovalo, lebo dosť často vyslovovali vetu: „Čo to len bude.“ Toho 31. augusta večer som už aj ja vyzumel, že došlo k otvorenému boju medzi Nemeckou armádou a našimi vojakmi.

Naša dedina Budča mala vtedy dve školy, samozrejme, ľudové. Jedna patrila katolíkom, druhá evanjelikom. Boli to jednotriedne školy, kde v každej triede do roku 1942 boli všetky ročníky všetkých školopovinných detí, ktoré nešli do meštianskej školy alebo do gymnázia vo Zvolene. Od školského roku 1943, určite po dohode so školskou správou, prvý až piaty ročník ľudovej školy navštevovali budovu evanjelickej školy a vyššie ročníky (6, 7 a 8) chodili do katolíckej školy. Riaditeľom katolíckej školy bol Jozef Karpáty, ktorý bol zároveň organistom v miestnom kostole. Náhodou mal aj pomocného učiteľa, pána Františka Adamčika. A tak pán učiteľ Karpáty v hodnosti záložného dôstojníka – kapitána – dostal tiež povolávací rozkaz a 2. septembra, ako sa povie, narukoval. Riadnym učiteľom na evanjelickej škole bol v tej dobe pán Ľudovít Zelienska a pomocnú pani učiteľku mu robila jeho sestra. Tento pán učiteľ nebol nikdy iný ako po vojne známy prozaik a ľudový rozprávač pod menom „Ujo z Detvy“. Takisto bol povolán do armády, ako záložný dôstojník. Konca vojny sa dožil v plnom zdraví.

Jozef Karpáty také šťastie nemal. Údajne niekto jeho účasť v SNP prezradil. Neukrýval sa

fašistické gestapo ho zatklo doma v januári 1945. Bol popravený fašistami na Židovskom cintoríne vo Zvolene.

Nový školský rok

Tak čo, máme ísť do tej školy, alebo nie? Takto som sa opýtal rodičov. Už len choďte a daj pozor na Aliho, prikázala mi mamka. Ja možno s vami pôjdem, neviem, prečo nedali zo školy vedieť, či sa školský rok otvorí, alebo nie. Mali sme ísť do evanjelickej školy, kde boli umiestnené ročníky jeden až päť, nuž a škola od nášho domu až tak ďaleko nebola. Hlavne k nej nebolo treba prechádzať cez hlavnú cestu. Nakoniec mama išla s nami. Pri moste cez potok sme stretli huf detí, s ktorými rodičia neboli, a tak sa mama vrátili domov. Pred školou stálo plno detí. Školský dvor bol prepchatý vojenskými autami. Obyčajne na začiatku školského roka na dvore stáli páni učiteľia a teraz nikto. Detí sme sa pýtali, čo robíte, ale ich bezradné pohľady prezrádzali, že nie sú na tom tak ako my z Horného konca. Hovorím si, aspoň uvidím z blízka tie autá, a tak sme so spolužiakom vošli na školský dvor. Na naše prekvapenie dvere na učebni boli otvorené, no nikto nebol ani na chodbe, ani v triede. Vošli sme s kamarátom Janom do triedy ako prví a za

nami aj ostatné deti. Ako sme si sadali do školských lavíc, objavila sa vo dverách pani učiteľka Zelienskova, sestra nášho pána učiteľa. Poznali sme ju veľmi dobre, lebo pána učiteľa Zelienuku občas zastupovala. Usmiala sa na nás všetkých vynúteným úsmevom a povedala: „Vítam vás žiaci na začiatku školského roku.“

Školský rok 1944/45 sa na školách musel prispôbiť vojnovým podmienkam. Ilustr. foto: Zzskremnica.edupage.org

Priniesli zástavu

Potom sme v jej smutných očiach uvideli slzy, ale pokračovala v privítacej reči. „Určite sa po pánu učiteľovi obzeráte. Pozdravuje vás. Ako ste si všimli, v dedine je plno vojakov a aj on musel nastúpiť do armády ako záložný dôstojník. Tých áut na dvore sa neľakajte, vojaci mi sľúbili, že na obed z dvora odídu.“ Ešte sa pani učiteľka opýtala prvákov, či sa do školy tešili, keď v tom do triedy vstúpil predseda Revolu-

ného národného výboru v sprievode poručíka. Videli sme, ako pán richtár s pani učiteľkou rozhadzujú rukami, čo neveštilo nič dobré. Zároveň sme videli, ako pán richtár podával pani učiteľke novú československú zástavu. Po pár minútach sa pani učiteľka vrátila do triedy so slovami: „Ako vidieť, žiaci, máme opäť

Československú republiku a veľa starostí, no zvládneme to.“ Potom rozvinula zástavu na stôl a za našej pomoci ju zavesila na školskú tabuľu. Znova nás oslovila: „Pán richtár odkazuje vašim rodičom, že kto vlastní takúto zástavu, nech ju vyvesí na dom.“ Ja som asi ako prvý pani učiteľke povedal, že na našom dome československá zástava vlaje už od rána. „Dobre,“ povedala pani učiteľka a pokračovala: „no chcem vám niečo oznámiť.“ Od zajtra, druhého septembra

1944, v našej škole, ale aj v katolíckej, je školské vyučovanie prerušené, nakoľko v učebniach budú umiestnené vojenské zariadenia. Vaši rodičia o tejto záležitosti budú informovaní prostredníctvom obecného sluhu.“ Potom povedala niečo o prvákoch, aby ich rodičia na ten deň...

No v tom na dvore začali autá tak vrčať a trubiť, že nebolo už nič rozumieť. Predsa ale sme rozumeli posledný odkaz pani učiteľky, že budúci piatci sa majú ešte dnes poobede dostaviť do katolíckej školy, kde dostanú rôzne poučenia od pána učiteľa Adamčika. Ešte povedala: „Pre vás všetkých hovorím ZBOHOM, možno za krátko dovidenia.“

Vyhrnuli sme sa na školský dvor, my chlapani sme si obzerali auto, ktoré bolo naložené telefonickými káblami a drevenými debnami, v ktorých boli uložené prenosné poľné telefóny. Vedel som to podľa toho, že jeden vojak na tom aute takú debnu práve otváral. Hovorím kamarátovi Janovi a bratovi Alimu: „Tak taký telefón by sa nám zišiel, hneď by sme sa vzdali našich telefónov zostrojených z krabičiek od boxu, lepšie povedané – od krému na topánky. No poďme už domov, veď Ty máš ísť poobede do tej druhej školy a chlapani od susedov sa už niekde rozutekali. Tak dovidenia Janko, stretneme sa poobede, a my s Alim ideme domov. Keď toto všetko budeme rozprávať rodičom, ani nám neuveria.“

Oskar ŠALKO

(Pre Bojovník bez nároku na honorár)

Partizánska činnosť na východnom Slovensku

Aj ženy bojovali za slobodu

V predchádzajúcom čísle dvojtyždenníka *Bojovník sme vám priniesli ďalšiu časť rozprávania o partizánskej činnosti na východnom Slovensku a o ženách, ktoré sa do nej zapájali. Dnes vám ponúkame osudy ďalších z nich.*

Helena Vingalíková, rodená Gaberová, narodená 6. 7. 1905 v obci Utekáč, okres Lučenec. V Prešove žije od roku 1975 u svojej dcéry. Obaja s manželom pochádzajú z Utekáča a tam aj pracovali v Slovenských sklárňach. V rokoch 1944–1945 bola zapojená do odbojovej práce na pomoc partizánom Jegorovej partizánskej skupiny, ktorá operovala v tomto regióne. Jej manžel v čase SNP bol ako vojak povstaleckej armády priamym účastníkom Povstania. Po odchode do hôr bojoval v radoch partizánov Jegorovej partizánskej skupiny. V jednom z prepadnutí nemeckými jednotkami bol zajatý a odvečený do koncentračného tábora v nemeckom Dachau. Po vojne sa vrátil s ťažkými zdravotnými problémami, ktoré ho trápili až do konca jeho života. Za pomoc partizánom Helena Vingalíková s dvoma deťmi mala byť, aj s ostatnými ženami obce, popravená zastrelením. Ako spomína, túto pohromu odvrá-

til Jaroslav Dekanovský, ktorý o tom včas upovedomil riaditeľa sklárne Antona Bauera. Ten prišiel a vyjednáváním s veliteľom popravnej skupiny Nemcov celú situáciu zachránil. Ženy s deťmi boli prepustené na slobodu.

Do protifašistickej odbojovej činnosti v partizánskom oddiele Čapajev bola zapojená aj **Helena Čonková**, rodená Pavlíková, narodená 31. 5. 1923 vo Veľkrokpe, okres Svidník, **Júlia Gavulová**, rodená Sosňáková, narodená 19. 2. 1919 vo Vyšných Čabinách, okres Humenné, **Anna Jakubíková**, rodená Jesenská, narodená 16. 6. 1908 v Prešove, **Mária Krížová**, rodená Chudyová, narodená 19. 10. 1904 v Nižnej Šebastovej, **Mária Lorincová**, rodená Sáraková, narodená 25. 10. 1923 v obci Soľ, okres Vranov, **Katarína Marcáková**, rodená Bugošová, narodená 25. 11. 1914 v obci Lesíček, okres Prešov, **Zuzana Mičková**, rodená Olšavská, narodená 15. 9. 1910 v obci Benkovce, okres

Vranov n/ Topľou, **Elena Minárová**, rodená Bratková, narodená 13. 7. 1924 v obci Matiaška,

Božena Meššová, vedúca skupiny žien, ktoré spracovali materiál kroniky „Aj ženy bojovali za slobodu“

Foto: archív autora

okres Vranov n/Topľov, v rokoch 1943–1944 spojka partizánskej skupiny Čapajev, **Margita Pavliščíková**, rodená Belisová,

narodená 11. 4. 1913 v Kapušaniach pri Prešove, **Alžbeta Štofová**, rodená Sabolová, narodená v obci Opina, okres Košice.

Hrôzy vojny a prežitie osudy v koncentračných tábora sú zapísané v niekoľkostránkových

ocenenia v predošlých rokoch nepretržitá hlboká úcta a spoločenské uznanie, ktorej nikdy nie je dosť.

Všetky spomínané odbojárky spolu so svojimi manželmi stáli pri zrode Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov. Pracovali ako členovia a funkcionári tejto významnej spoločenskej organizácie. Poniktorí z nich aj v súčasnosti sa angažujú, hoci majú už vysoký vek, v Oblastnej organizácii Zväzu v Prešove, najmä pri oslavách výročí oslobodenia a ukončenia 2. svetovej vojny v Európe a výročí SNP. Veľa z nich, bohužiaľ, už nie je medzi nami, ostali len živé spomienky o nich – aj na základe ich výpovedí, ktoré sú zdokumentované v Kronike Oblastného výboru SZPB v Prešove z roku 1985. Za túto kronikársku prácu patrí poďakovanie tvorivému kolektívu žien a ich vedúcej Božene Meššovej, vtedajšej organizácii Mestskému výboru SZZ v Prešove a jeho predsedníčke Gabriele Dušenkovej a Okresnému výboru SZPB v Prešove a jeho tajomníkovi Emilovi Chlapečkovi, priamemu účastníkovi SNP v partizánskej skupine Čapajev, ktorá vyvíjala bojovú činnosť aj v prešovskom regióne.

JOZEF DANKO

Pochod vďaka po stopách SNP

V roku 1984 sa organizačným vedúcim výstupu na Klenovský Vepor stal Juraj Giertl spolu s Milanom Sitarčíkom. Dlhé roky bol „Ďuro“ dušou tohto podujatia, taktiež zimného lyžiarskeho pochodu a turistiky vôbec. Zradilo ho ale zdravie a postupne sa podujatí prestal zúčastňovať, až nás v roku 2011 vo veku iba 54 rokov navždy opustil. Patrí mu čestné miesto v našej kronike.

V tomto období dochádzalo ku generáčnej výmene organizátorov tohto podujatia. Taktiež politický vývoj zapríčinil, že sa začali rôzniť názory a pohľad na význam SNP. Aj tradičné besedy v cieľi pochodu s priamymi účastníkmi SNP sa postupne zmenili na spomienkové posedenie pri kronike. Odsun ruských vojsk túto situáciu ešte umocnil. Dochádzalo postupne k poklesu počtu účastníkov, čo vyvrcholilo v roku 1993 najnižšou účasťou, keď nás na Klenovský Vepor vystúpilo iba jedenásť! V tomto roku som prevzal kroniku pochodu a organizáciu tohto podujatia. Postupne sa pridali ďalší – Milan Giertl, Slavomír Pančík.

Veľký problém bol s dopravou. V tej dobe sme využívali hlavne autobus TJ Tatran, ktorý ale nebol vždy k dispozícii. Postupne v ďalších rokoch sa rozvinula dobrá spolupráca s riaditeľom LZ Č. Balog Miroslavom Englerom a Borisom Pekarovičom, ktorí nám v rámci možnosti poskytovali autobusy a avie. Preto sme mohli začať uskutočňovať tzv. hviezdové pochody z viacerých miest súčasne. Aj toto určite prispelo k čoraz vyššej účasti. Pochod začal byť známy aj mimo nášho

regiónu, zúčastňujú sa ho turisti z Bratislavy, Štúrova, Žiliny, Loviec aj z ČR. V roku 1999 počet účastníkov dosiahol číslo dvestoosem (208) a odvtedy je účasť na úrovni 150–200 ľudí. Vzhľadom na to, že Klenovský Vepor je chránená krajinná oblasť, je potrebné pri masových

podujatiach koordinovať postup skupín tak, aby sa naraz veľké množstvo ľudí nestretlo na jeho vrchole. Vzhľadom k úzkemu hrebeňu by dochádzalo k devastovaniu okolitej prírody. V roku 2002 sme s lesoochranármi na túto tému mali búrlivú debatu.

Problémom sa ale postupne začal stávať cieľ podujatia. Zvyčajne ním bývala chata Sviňarka v Páleníčnej doline, po jej prestavbe sa začala využívať na rekreačné účely, a tak sme sa museli poobzerať po inej lokalite.

Nie je ale jednoduché nájsť priestor pre dvesto ľudí, kde môžu zjesť guláš. Po pár rokoch improvizácie v Starej doline, pred Molčanovou, na Šajbanove lúke, nám vyšlo v ústrety Poľovné združenie Dobroč, ktoré nám poskytuje krásne okolie chaty pred Boldiškou, za čo im patrí naša vďaka. Poďakovanie patrí Obecnému úradu Č. Balog, ktorý sa v posledných rokoch nemalou mierou podieľal na materiálnom zabezpečení pochodu, taktiež ľuďom, ktorí každoročne zabezpečovali prípravu občerstvenia. Všetci, ktorí sa akýmkoľvek spôsobom

podieľali na príprave a organizovaní pochodu, sú zaznamenaní v kronike Pochodu vďaka po stopách SNP.

Za 40 rokov trvania tohto podujatia bolo prejdenej okolo 2000 km rôznych trás prechádzajúcich väčšinou hrebeňom Klenovského Vepora. Je symbolom odboja v našej obci, pretože počas SNP sa v hustých lesoch pod jeho úpatím ukrývali mnohí účastníci odboja a partizánske skupiny. Okolie našej obce je posiate množstvom hrobov a pamätníkov, ktoré sú tichými svedkami tej ťažkej doby. Žiaľ, mnohokrát prejdeme po týchto miestach bez povšimnutia, pretože sedemdesiat rokov od vojny je už dlhá doba a dnešná mládež o tejto téme nemá už takmer žiadne informácie. Pomaly zabúdame na tých, ktorí v druhej svetovej vojne boli ochotní obetovať aj to najcennejšie – svoje životy. Namiesto toho médiá propagujú novodobých žoldnierov, ktorí pod rúškom mierových jednotiek tisíce kilometrov od domova hája záujmy svetových zbrojárskeho veľmocí. Preto som presvedčený, že takéto podujatia, akým je Pochod vďaka po stopách SNP, majú svoj význam a opodstatnenie aj v dnešnej dobe. Aby sme nezabúdali na tých, vďaka ktorým takmer 70 rokov nepoznáme, čo je to vojna.

Jubilejný 40. ročník Pochodu vďaka po stopách SNP sa uskutoční 31. 8. 2013 (sobota) v obci Čierny Balog.

Ivan KUČERÁK
organizátor a kronikár pochodu

Za 40 rokov bolo prejdenej okolo 2000 km rôznych trás prechádzajúcich väčšinou hrebeňom Klenovského Vepora. Pohľad na účastníkov pochodu v roku 2011.

Ilustr. foto: archív

História mesta Segovia

Približne 90 km severozápadne od Madridu, priamo v srdci Španielska, sa rozprestiera Segovia. Svojou polohou, zložitou históriou a unikátnymi stavitel'skými pamiatkami patrí k najvýznamnejším španielskym centrom. Hlboké údolia, čo formovali rieky Eresma a Clamores, zvyrazňujú si-

jeho dokončenia, ale modernými výskumnými metódami sa zistilo, že bol postavený v druhej polovici prvého a začiatkom druhého storočia za panovania Vespasiana a Traiana.

Alcazár, hrad na vysokej skale, bol dejiskom významným, ale aj potupných udalostí segovianskej oblas-

nia. Vojnou obcí, vyvolanou urodzenými Segovianmi proti rastúcej moci Karola I., začal ďalší úpadok mesta. V 18. storočí za panovania Bourbonovcov vybudovali palác La Granja, obľúbené sídlo španielskych kráľov. Vyrástlo do nebyvalej krásy a prepychu. Z tohto obdobia vynikajú skvelý maliar Ignacio Zuloaga a Antonio Machado, ktorý sa stal veľkým básnikom Španielska.

Požiar mesta v roku 1862 zničil mnohé stavby. Dlhodobá rekonštrukcia zvýraznila sídlo šľachty – hrad. Boli to hrubé múry, čo dlhé stáročia väznili významných a pokrokových vlastencov, ktorí bojovali proti násilniu, zlovoľi a spupnej ctižiadosti despotických vládov.

Katedrála z roku 1525, postavená v neskorogotickom slohu a nazývaná „Dámou medzi katedrálami“, má vo svojom interiéri uložené umelecké hodnoty maliarov, sochárov a zlatníkov

predovšetkým z 15. storočia.

Navštívili sme aj palác La Granja, územie patriace Segovii. Jeho umelecké diela – sochy, obrazy, gobelíny – a upravené záhrady s kaskádovitým spádom riečky uprostred hlavného nádvorja vytvárajú atmosféru pokoja a pohody. Významné štátne návštevy boli prijímané práve tu, hoci kráľovský palác v Madride patrí ku skvostom španielskej architektúry. **Gustáv STOPKA**

(Pre Bojovník bez nároku na honorár)

Dáma medzi katedrálami.

Ilustr. foto: archív autora

luetu mesta a jeho hrad Alcazár nad sútokom oboch riek.

Segovia má pohnutú históriu. Počas rímskej kolonizácie rástla pod rukami staviteľov neobyčajne rýchlo. Z tej doby sa zachoval rímsky vodovod, svojím riešením grandiózne stavitel'ské dielo. Jeho 118 oblúkov, úctyhodná dĺžka 728 metrov a najväčšia výška 29 metrov na námestí Azoguejo svedčia o veľkom umení architektov Ríma. Nie je známy presný rok

ti. Za panovania vizigótskeho panstva začal úpadok mesta a pokračoval aj pod arabským panovaním skoro dvesto rokov. V neskoršej dobe Alfons VI. dal Segovii mestské výsady, čím si mesto vydobylo významné postavenie v Kastílii. Koncom stredoveku už patrilo k uznávaným centrom politického a hospodárskeho života. V roku 1474 tu bola korunovaná za kráľovnú Kastílie Izabela I. Katolícka a sídlila v meste až do konca panova-

HISTORICKÝ KALENDÁR

13. septembra

1942 – Nemecká armáda začala priamy útok na Stalinograd.

15. septembra

1938 – Britský premiér Neville Chamberlain sa v Berchtesgadene stretol s Adolfom Hitlerom. Chamberlain sľúbil splniť Hitlerovu požiadavku, aby Československo odovzdalo Nemecku územie, kde žije viac než 25 percent nemeckého obyvateľstva.

17. septembra

1939 – Druhá svetová vojna: Vojská ZSSR obsadili najvýchodnejšiu časť Poľska.

18. septembra

1944 – SNP: povstalecké letecké sily zaútočili na piešťanské letisko, kde sa im na zemi podarilo zničiť šesť nemeckých lietadiel.

21. septembra

1944 – Partizáni povraždili 187 nemeckých obyvateľov Skleného.

– Červená armáda oslobodila slovenskú obec Kalinov, prvú na území Československa.

23. septembra

1938 – Československá vláda vyhlásila všeobecnú mobilizáciu.

Zdroj: TASR

Varšavské povstanie bude mať premiéru na budúci rok

Múzeum Varšavského povstania zverejnilo snímku pri príležitosti 69. výročia ozbrojenej revolúcie v hlavnom meste Poľska, ktorá sa začala 1. augusta 1944. Film prináša skutočné zábery nakrútené v tom čase. Filmári ho iba po novom poskladali, zreštaurovali, pôvodné čiernobiele zábery sfarbili a pridali zvuk. Nový film s názvom Varšavské povstanie bude mať slávnostnú premiéru budúci

rok. Dokumentárne zábery nakrútili v 2. svetovej vojne dvaja bratia, ktorí priblížili obyčajných ľudí, ženy i deti, bojovníkov na barikádach, ale aj okamihy skazy a deštrukcie mesta. Výsledkom ich práce je fascinujúce svedectvo o protinacistickom povstaní, ktoré si vyžiadalo počas 63 dní bojov životy vyše 18-tisíc ozbrojených povstalcov a 180-tisíc civilných obyvateľov.

ao

PREDSTAVITELIA NEMECKA A ZSSR PODPÍSAJI 23. AUGUSTA 1939 PAKT O NEÚTOČENÍ – (dokončenie v tajničke)

Pomôcky: ÁRON, UN, AVOKÁDO	urobím udanie	líšča diera	3. časť tajničky	symetrála	kanál	ukazovacie zámeno	súhlas	predložka	tropické ovocie	2. časť tajničky	tykajúce sa osy
prvá časť slov s významom jedno			—	zostáva						MPZ Rumunska	
stavba na obývanie				učí						MPZ Islandu	
jedovatá rastlina				spôsoboval skazu						dolu	
velmi malá				orgán zraku					úderom vrát		
				nikto					bralo		
									kramla		
									obežná dráha		
	materiál na zátky	uprene pozorujú plody ktoré sa urodili				vlké oči					krivky elipsovitého tvaru
						klesal na zem					
malý kútik						zvinutý zväzok priadze					
						1. časť tajničky					
dravý vták						cudzie mužské meno				EČV Trebišova	
						Spojené arabské emiráty				opytovacie zámeno	
hrob						vysádzajú				citoslovce hlasu vrany	
						995 rímskymi číslicami				podmienková spojka	
predložka						prázdna strana v knihe				koralový ostrov	
EČV Krupiny						nástroj na zametanie				hromady	

Správne vylúštenie tajničky z č. 17 znie: **...japonské mesto Hirošimu.** Knihu posielame **Jurajovi Murinovi do Osádky.**

Vylúštenie tajničky posielajte na adresu: Redakcia Bojovník, Štúrova 8, 815 72, alebo na e-mail: bojovník@szpb.sk.

ZRNKÁ HUMORU

Kalman sa pýta nezamestnaného Deža:

– Prečo sa nepokúšaš uživiť z práce svojich rúk?

– Nemôžem, na políciu poznajú moje odtlačky prstov.

* * *

Malý Deži hovorí mamičke:

– Dik, mama, aký veľký krajec chleba. Pre koho to je?

– Pre teba.

– Dik, aký malý.

* * *

Malý chlapec príde za policajtom a pýta sa ho:

– Pán policajt, nie je to váš autobus?

Policajt:

– Nie, chlapče, ďakujem, ja som ten svoj stratil.

* * *

Policajt zastaví auto a vyčíta šoférovi prísny hlasom:

– Už vám po tretíkrát hovorím, že vám tečie z chladiča voda!

Vodič rozčúlene odpovedá:

– A ja vám po tretíkrát hovorím, že toto je polievacie auto!

Zdroj: Internet

Kalerábová polievka s bazalkou

Potrebuje: 2 menšie kaleráby, 1 malú bielu cibuľu, 1 liter zeleninového vývaru, 2 lyžice oleja, 2 lyžice hladkej múky, mletú sladkú červenú papriku, mleté biele korenie, soľ, lístky čerstvej bazalky.

Ako na to: Cibuľu ošúpeme a pokrájame na kolieska. Kaleráb očistíme a pokrájame na tenké rezance. V hrnci rozohrejeme olej, prisypeme hladkú múku, mletú sladkú červenú papriku, opražíme a zalejeme zeleninovým vývarom. Privedieme do varu. Do polievky vložíme pokrúpané kaleráby a kolieska cibule, osolíme a okoreníme mletým bielym korením. Uvaríme do mäkka. Hotovú polievku ozdobíme lístkami bazalky.

Milena V., Banská Bystrica